

TÕVSMED

EESTI KOOLINOORJOO KESKLIIDV AJAKIRI

NR. 2

1926

Sisu.

	Lhk.
1. Ed. Nukk: Nooruslaul	17
2. K. Aben: Estetismist ja kunstilisest kultuurist	17
3. R. Sirge: Ketipeni	20
4. K. Ehrmann: Neli luuletust	23
5. A. Vesilo: Pisikese kevade-ootus ja -rõõm	24
6. J. Suits: Mõtteid kunsti üle	25
7. A. Krahe: Hümn elule	25
8. H. Mets: Kaks laulu	25
9. Ed. Nukk: Filosoof	27
10. A. Martinson: Kaks luuletust	32
11. M. Raud: Kaks luuletust	32
12. A. Roose: A. Mickiewicz — Poola rahvuslik uhkus	33
13. M. Pukits: Ants Laipmann	36
14. A. Säärts: Kaks luuletust	37
15. M. Aleksa: Torm	38
16. J. Pert: Koolinoorsugu ja näitekunst	38
17. M. Pahman: Kevadmälestus	39
18. H. Rebane: Kiri käsipostiga	39
19. R. Sirge: Taskuväits	40
20. K. Lumiste: Noorsoo näitekunstilisest tegevusest Tartus	40

Pildid:

K. Aben; L. Kuppits — Saak; H. Mugasto — Li- | mann; R. Lepvalts — Linoollõige; Ed. Nukk;
noollõige; P. Liivak — Kevade vinjett; K. Ehr- | V. Turp — Figur puust; K. Bergmann — Linoollõige; F. Sannamees — M. Raud; A. Laipman.

Lahtise lehena

kaasas noot. Ed. Kõomägi: Veskineiu.

R. Ritsing: Ei ma mõista palvet teha.

Omis asjus.

„Tõusmete“ järgmine (3-mas) number ilmub sügispoolaasta algul — septembris.

Toimetus palub kõigil levitajail arved tingimata ära õiendada enne 8. juunit k. a. ja müümata numbrid tagasi saata. Senistel levitajatel palutakse ka sügisel levitamist jätkata. Koolides ja noorsoo org-ides, kus senine levitaja lahkub, palu-

takse nimetada uus ja sellest aegsasti toimetusele teatada.

„Tõusmete“ tellimiste vastuvõtmise võistluse tähtpäev on pikendatud 1. nov. k. a.

Käesoleva kunstinumbri suurust ja kulusid silmas pidades on toimetus sunnitud ta üksiknumbri hinda suurendama 35 margani. Aastatellijad saavad ta endise hinnaga.

Toimetus.

EESTI
RAHVUS-
KIRJUTUSKOGU

TÕUSMED

EESTI KOOLINOORSOO KESKLIIDU

A. JAKIRI.

Nr. 2.

1926.

Nooruslaul.

Noor olla, see on elu ülim osa,
seepärast, kes veel noored, hõisake!
Aeg langeb üle meie — lumitasa
ja kutsub väsind vanu unele.

Kes noored, neile elu jagab lilli
ning rõõme sülle kannab kevade.
Ja kui kord sügis puhub surmapilli —
noor usub: et ta mängib elule.

Kord muutuvad ka noorusrõõmud mureks,
eks vanu rõhu valud — kive mäed.
Mis sellest, kui meist mõni noorelt sureks
ja rinnale tal pandaks väsind käed.

Kas sellepärast jääjail vaja kurta?!
Las minna elu — nagu läheb ta!
Eks lilligi ju õitseajal murta;
seks oli aeg, et õnnes elada.

Me hinged olgu puhtad nagu pärlid,
üiksteisest ilusam tund tunni kõrval uus!

Ei mehe väärtust näita ainult tärnid,
vaid tunded südames ja sõnad suus.

Kes noored — näidaku need tegudega,
et armastuselapsed oleme!
Mu osa: kaasa tulla lauludega — — —
Miks küsida: me kes? kust tuleme?

Kord lõpeb elu — lõpeb meis kord noorus,
saab põrmuks vana, seepärast nüüd
aeg näidata, et igavene voorus
ja igavene armastusepüüd!

Ei õnne ülimat või elu anda,
kui hinges peita aadet ilusat:
saaks uuest' armastuse ilma kanda,
taas inimeses näha Jumalat.

Eks meid kord jumalikul vaimul loodi;
sai hiljem osaks kannatus ja surm.
Kas usute?! maailm näib seda moodi,
kui oleks ta suur mure mustav nurm.

Estetismist ja kunstilisest kultuurist.

Karl Aben.

Rääkides kunstist räägitakse sageli ka
esteetilisest naudingust. Tõsi —
esteetiline nauding on seotud kunsti-
liste elamustega, ent ta ei ole ometi selle
tähtsaim ega olulisem element. Pääasi on
ikkagi hingeline elamus, mille kaudu meile
avaneb elu, mille kaudu saame eluli ligi.
Esteetiline nauding ei või, ei tohi olla kunsti
päämine siht.

Ent on väga palju inimesi, kelle juures
on see nii. Juba mõned kunstnikud ise on
eestkätt mitte elu tõlgitsejad, vaid esteet-
tilised nautijad, ning nende kunst läheb
välja päämiselt selle päale, et pakkuda
esteetilisi naudinguid. On selliseid kunst-
nikke, kelle juures väline vorm omab es-
malise, päämise, ainuse tähtsuse, kes
kõigepäält püüavad saavutada välist ilu-

dust, sädelust, siledust. Nende töist räägitakse siis tavaliselt, et nad on külmad, et neis pole hinge, et need pole hingeliselt rikka kunstniku, vaid artisti tööd. Nii-sugune väline artistism on tihti hukatuseks kunstile.

Ja siis on seesuguseid inimesi, kes oma loomu poolest on suured välise ilu austajad ja harrastajad, kes otsivad kõikjal ilu, kes

Karl Aben.

ei või sallida midagi, mis pole ilus. Nad võivad olla ka väga peentundelised ilu hindamises, võivad seista väga kõrgel esteetilise kultuuri arenemisastmel. Ent tuleb tähele panna seda, et esteetiline kultuur on midagi muud kui kunstiline kultuur. Esteetiline kultuur tähendab suurt peentundelikust, peent maitset ilu suhtes. Kunstiline kultuur tähendab rikkalikke hingelisi võimeid tunda ja mõista elu.

Muidugi võib olla ka esteetisel kultuuril suur tähendus. Tal võib olla isegi teatav eetilise väärtus. Ent estetismis, eriti liialdatud estetismis, peitub ka teatav hädaoht. Esteet, kes orgaaniliselt ei salli midagi inetut, see ka elus põgeneb kõigest, mis pole väliselt kaunis; ta ei või näha

vaesust, haigust ega üldse ühtegi elu varju külge.

Tema, nagu me seda Oscar Wilde romaani kangelaste juures näeme, ei salli isegi inetuid inimesi, ei taha nendega läbi käia, koguni ei rääkidagi.

Lord Henry „Dorian Gray näopildis“ on veendunud, et ainus ja kõrgeim inimese voores on iludus, suurim ebavoorus inetus. Dorian Gray kogub terve oma eluaeg enese ümber vaid iludust. Ta elab vaid ilusais asjus, ilusais värves, helides. Kõik ta ümber on ilus: vaasid, maalid, vaibad jne. Kõigist maist, kõigist aegadest on ta osanud enese ümber koguda need ilusad asjad. Ta armastab ilusaid nägusid ja ainult ilusaid. Ilusaid liigutusi, ilusaid vorme, ilusaid sõnu, kuigi nad ka midagi ei ütle või väljendavad isegi sügavamalt ebatõtt. Kõik peab olema ilus. Kui tema ilus mõrsja mängib ilusasti Juliet'i osa Shakespeare'i draamas, siis ta armastab teda. Ent niipea, kui see üksainus kord mängib halvasti ja, nagu see hiljem ise tunnistab, mängib sellepärast halvasti, et ta teda nii armastab, et kõik tema hing, terve tema olevus kuulub praegu temale, Dorianile ning näitelava on talle nüüd vastik, siis tõukab see tema toorelt ja halastamatult enesest ära. Ja kui neiu pärast seda enese hukkab, siis püüab see esteet teda võimalikult pea unustada, just kui pesta eneselt mõnda musta plekki, et see ei haavaks tema ilutunnet.

Nii tunneb ja mõistab Dorian Gray ilu, ent tema hing sureb. Tema hing on külm kui jää. Ning inimene võib olla suur ja peen esteet ja ühtlasi külm kui jää.

Ent suur kunstnik, suur luuletaja ei või olla külm, ei või olla ilma suure südamega, ilma suure südamesoojuseta. Suur luuletaja võib olla vaid inimene, sügava, peentundelise ja suure hingega inimene. Tema tõesti peab armastama seda, keda tema

oma kunstitöös kujutab, sest ilma armastusega, ilma sooja huvita ei või ta midagi intiimselt mõista ega õieti kujutada. Ning armastada võib ta küll ilusat, küll inetut. Nagu ema armastab oma last, vaatamata sellele, kas ta on ilus või inetu, ja kellele tema laps on kõigist armsam ja ilusam, nii näeb kunstnik kõiges, mis teda huvitab, paelub, soendab, vaimustab, — näeb selle suurema välise inetuse juures sügavat seesmist ilu. Räbalais hulguses, vanas kerjuses, mustas eeslinna tänavanurgas, kõikjal mõistab ta leida seda iseloomustavamamat, seda, mis kõneleb sellest, milles väljendub elu, mis on osa ühest ja samast suurest igavesest elust ja kui niisugune kütkestav ja ilus. See, mida kunstnik iluna tajub ja tunneb, pole mitte väline hiilgus, ilus väline vorm. Vaid siis, kui ta tunneb, et ta mõninga asja või nähtuse sisima, tsentraalse omaduse on leidnud, läbi elanud, siis lausub ta: kui ilus! Nii tunneb ilu kunstnik, see, kes kunstnik hinges.

Kunstnik on see, kes suudab kõigele kaasa tunda, kes suudab kõigesse süüvida, sisenduda ning ammutada säält seda väärtuslikumat. Asjade ja nähtuste hinge mõistab ta sellepärast, et tema enese hing on kõikisusele sugulane.

Kõik räägib temaga, ta mõistab kõige keelt, ta kuuleb iga asja sügavat viit ning lausub seda teistele nii, et nüüd ka need hakkavad kuulma.

Ja kui see nii on, siis peab ometi tunnistama, et see on suur, tähtis ja õnnistatud töö — levitada kunsti, luulet, äratada igatsust selle järele, avitada sellest õieti aru saada. Peab ütlema, et see peaks olema suurel määral ühiskondline töö, sest mis võiks küll enam edendada ja teha produktiivsemaks ühiskondlist tööd, kui mitte soe ja intiim omavaheline arusaamine?

Kunst ja luule avab ju ometi südamed, lähendab neid teineteisele. Kunstis ja luu-

les elab inimese hing. Mõista kunsti ja luulet — tähendab mõista inimese hingeelu. Austada kunsti ja luulet — tähendab austada inimest, hinnata kõrgelt inimese elu, tõsta kõrgele tema hinge probleeme. Kus kunst seisab kõrgel, kus sellega tõsiselt tegutsetakse, sääli hinnatakse kõrgelt ka elu ja inimesi. Nood ajajärgud, mil kunst ja luule õitses, mil seda palju armastati, austati ja tunti, nood on olnud ikka ajajärgud, kus inimese isikule omistati suur väärtus.

Nii siis on suur ja tähtis ülesanne — luua lai, sügav ja tõeline kunstiline kultuur, mis muudaks terve elu sügavamaks, inimlikumaks ja seesmiselt soemaks. See tähendab — kunsti ja luulet tuleb levitada mitte elu väliseks dekoratsiooniks ja esteetiliseks naudinguks, vaid selleks, et kunst ja luule saaks loovaks jõuks vaimlise ja hingelise elu harimises, et seesmine kultuuri tasapind tõuseks, et inimesed üldse vaimliselt kasvaks, süveneks, et nende mõtted muutuks selgemaks, nende vaim vabamaks, ühtlasemaks, nende tahe kindlajoonelisemaks, et kõiges nende elus ja tegutsemises, kõigis nende omavahelistes suhetes valitseks suurem selgus ja tõelisus.

Leida Kuppits: Saak.

... päev.

L aman kuudi ees maoli, koon poristel käppadel, silmis vesi ja suunurgis päälekippuv nutt.

On võimatult igav lamada nii, aga on veel tüütum ja igavam joosta huludes ümber kuudi ja vedada tärisevaid ahelaid kurgu all sõlme.

Katsusin eile, üleele — kett järele ei anna, ei maksa mässatagi enam, õõrun vaid kaelarilhmaga lahti kuklakarvad ja saan pere-mehelt sõimusõnu ning jalahoop lisaks.

Täna, kui ma parajasti unnates ketti pure-sin, tuli peremees — ta on tüsedavõitu puna-põseline lihunik — mu juurde, vaatles mind puurivalt ja käratas korraga: „Vait, Nelli, käi kuuti!“ ning mu tähelepanematusel andis tu-geva jalahoobi pihtluule.

Kui loll mees! Näru! Kuidas ma teda pureksin! Läbi näriksin ta kõrisõlme, kui pää-seksin neist neetud ahelaist kord valla! Joo-seksin metsa, nurmile või ristlevate tänavate rägastikku hulkuvate penide kilda, et ei leiaks mind tema ega ta naine, ei poeg, kes küll va-hest härdudes mind sillitab tundide viisi. Üldse näib viimane, kes ka väikseim, inime-sist olevat pareim: tal on nii usaldatavad silmad ja meelitav hää. Aga suured seevastu on püsti sunnikud ise.

Miks peavad nad ahelais mind? Miks pole mul vabadust joosta läbi kirevate täna-vate ja nuusutada isaste hurmavat lõhna, rap-sida nelja jalaga haisevaid teeradu ning pu-releda leitavate kontide pärast.

Kui kurb on ometi ketipeni elu! Eks tea ju peremeeski, et olen noor, vaevalt aastane emapeni, aga pole veel sünnitanud ühtegi kut-sikat ilma, pole maitsenud emarõõmu ega isaste palavat armu. Kui värvitu ja üks-luine elu! Milleks õige vaja on sarnast elu?

Nii veetlev on jooks piki porist-vedelat tä-navat, kari isaseid ümber. Haisutavad, kal-givad, lakuvad mu rinda ja käppi, ning pure-levad isekeskis, purelevad minu pärast! Ah! Verd, karvu, lipendavaid nahatükke!

Kui tore on ometi siis elu! Kui meelitav on olla austatud emapeni isaste karjas!!

... päev.

Õöd läbi kagaras lamades tuln uuele otsu-selle: teen end haigeks. Ehk päästavad siiski hetkeks mind ketist?

Hommikul ei söönud suutäitki, oigas-in. Rasvaihuline perenaine piilus mind kahtlevate pilkudega, ei tea mis mõelda võis. Tegin õige haleda hääle ja oigas-in ägedamini — siis jooksis õlgu kehitades tupp. Nägin läbi akna, kuidas nad mehega mõlemad mind uurisid. Vast siiski? Vast õnnestub?

Kevad on: kõrvetab päike, sajab vihma. Mustaks muutuvad lumehanged, sirisedes voolavad veetiremed üle hoovi, alt mu kuudi, ikka edasi välja, avarusse, tänavrentslisse, jõkke, järve, merre ... paisuvad ja elavad, vallatult tuikavad kui noore südameseen. Oh oleksin isegi hüplev veetire või päiksekiir, võiks joosta ja lennata läbi õhud ja veed!

Tunnen, kuidas mu soonis hoovab huugavat verd, tulist, kuuma, elusigitavat. Mu piht muutub lamedamaks, turjakarvad lahtiseks, — on aeg, on ammugi aeg!

Kõik tänavad täis on teisi emapenisid, isased käivad aelede ringi — on suur keva-diste pulmade aeg. Aga mina suigun ketista-tult siin, otstarbeta ja tähtsuseta — nagu savikivi punases müüris! Mis mõte on sellel, mis elu on sarnane? Oh, häbi, häbi on olla sarnasena ketipenigi!!

Oled ketistatud, igaltpoolt piiratud kõrge hooviplanguga, ainuüksi iseenese ja mõtte-tusega. Sest pole ju ilm muud kui hiigla tühl-juste ja mõttetuste arsenal: söö ja maga, näri puupaljaid vasikajala konte ja seedi aia-ääre hunnikusse, valva lihniku vara ja unista süljessuul armastusest ja veetlevast elust, — ons sellel kõigel mõtet?!

Hommikuti ärkab lihunik unest, pool-joos-tes ruttab lihadega turgu, tingleb, kaupleb pennikesegi pärast, topib ahnitsedes nabereid nahksesse kaelkotti; kuid pääle turu kaob suitsunud kõrtsi, trallib, lärmab, laseb lennata nahkkaelkotist pabereil, siputades sekka rin-nataskust klõbisevat metalli, ning hilisööl tu-leb vaarudes tihja rahatasku lopsudes puusal koju, et alata järgmisel hommikul uuesti eel-mise päeva mängu.

Oli talv, sai kevad, tuleb suvi ja sügis, tuiskab lund, sulab veeks, tõmbub rohelisse maa ja mets, hiilgab elevusest putukas ja taim; ent siis tuleb ots, kolletamine, närbu-

mine, surm, ja puhuvad puruks ja tolmuks lokkava elu tuuled, millistel pole ei sihti ega teed, — kas on siis sellelgi mõtet?!

Ainult meeletus, hullus, otstarbetus, — koihipeni viisi ristjalu sörkimine kõik! —

Ennelõunat tuli mu juurde tugev siledakarvaline peni, nuusutas, lakatas mind, sobi-

tas tutvust. Milline rõõm, pidin haarama teda oma käppade alla, tahtsin mängida, hullata temaga, mus tärkasid võrratult ilusad aimed: ta sinu tarbeks tuligi, sul pole tarviski minna tänavpenide hulka. Oh, peremees, sa oled otsatu tark, kes saatsid seltsilise mulle! Ja ma olin õrnusest hull, mängisin, vallatlesin,

H. Mugasto: Linoollõige.

katsudes näidata talle oma armu, kuid ta jäi külmaks. Ent siis märkasini — see oli kohipeni! Rasvunud, ükskõikne, tuim kohipeni. Ja ma puresin veriseks ta läikivad sapsud. Milleks elab ilmas peni, kel pole tarvet, keda ei saa armastada isegi korralik emapeni!? Surgu mu puretud haavusse, surgu, surgu kõik kohipenid ja kohipenilisused ilmast!

. . . õhtu.

On siiski midagi hurmavat ja ahvatlevat elus: suur kirev linn, hulk tänavaid, ning tänavad täis vasttapatud loomade ja huvitavate toitute lõhnu; ning linna taga risuauk: suur, lai, kui pehmeid konte sääli närimiseks leidub, kui uimastav-hää on joosta sinna piki rahvarikast alleed ja nuusutada teeäärseid telefoniposte. Aga ei saa, ei saa. . .

Ma tõusen tagajalule püsti, kisun uuesti ketti, purelen iseenesega, niuksun ja oigan hahameelselt — kuid abi sest ometi ei ole!

Meeleheitel surun koonu magadispõhku ja urisen ajaviiteks, kisun laiali aseme ja säen ta uuesti kokku, õõrun end vastu kuudinurka ja silitan kubemekarvu, kui läheks ma peatselt jalutuskäigule linna. Oh, kui jabur, kui halv ma siiski veel olen!

Arutlesin nii: ei võta üldse enam toitu vastu, ei hoolitse oma välimuse eest. Misjaoks seda, kui ometi keegi ei näe, keegi sest lugu ei pea! Parem nägin, surnuks näljutan enese. Las seisavad siis mu ülestursund laiba man nuttes ja imetelles: „Mis tal küll viga võis olla, mis viga võis olla?“

Aga siis irvitan neid, naeran nutjaid. Oo, magus on naerda elu üle, mille oled visanud enesest kui läbipuretud kohipeni!

Eel õhtut toodi süüa: piimasupi leent läbipigistatud kartulipudrugaga, aga ma ei söö, pole isugi. Tõmbasin ketiga söögikapa ümber ja lakkusin niutsudes perenaise kätt. Ta jahmus, vaatles mind tõlbilt, peaaegu tigidalt. Vist arvas midagi paha, sest järsku haaras maast vembra ja virutas mulle hoobi pähe. Oli ränk hoop, verd purskas mu igemeist, silmist väljahtas tuld. Pidin kukkuma — ent järsust vihahoost haaratuna lõin hambad larisedes naise lihavasse sääre. . . rebenes tükk nahka. . . Karjudes jooksis naine tupp. Tuli inimesi: kisavaid ja käsiringutavaid, käes malakad ja nahksed nuudid, ümbritsesid mind ringina:

„Ta on hull, hull, hull, hull!“

Ning siis peksid nad mind nuutide ja kaigastega. Ei tea mispärast? Et ei võtnud toitu, või et rebisin naise sääre? Kui koledad on ometi inimesed, mitte karvaväärteki ei taha (või ei mõista) nad mõista mind!

Aga veel pole kõik: eel pimedat tuli pere-meest traadist suukorviga, litsus selle salaja mulle pähe, ning ümber senise keti mähkis hoolega korra uut ja helehaljast, veel iämedamat ketti. Mis mõtleb ta minust? On tal mõni kuri nõu — peks? Ta ei näita omi silmi, käib ettevaatlikult hiilides mu ümber. Ning kaugemalt näitavad lihuniku lapsed näpuga mu pääle ja sosistavad üksteisele kõrva:

„Nelli hull, Nelli hull!“

Kas ma siis tõesti hull peaksin olema?

Rumalus. Kui mõistaksid vaid inimese! mind, täidaks mu vabadustihkava soovi, siis näeksid kohe, et pole hull ei see ega teine.

Aga inimesed ei mõista mind. Juhmidena käivad ringi, kardavad mind, on kalgid ja südametud kui tapatalnikud. Ons kõik inimesed, need kõikvõimsad jumalikul olevused, sarnased? Kas nende südames siis piiskagi kaastundmusest ega armastusest oma koeragi vastu ei ole? Kahju, kahju, kui inetud, hirmuäratavad on inimesed omalt hingelt! Ei arusaamise põrmugi teise olevuse valust ja hädast, igauks eelistab aina iseenese hääolekut. Mis tähendabki siis enam ühe koera lootus ja palve!

. . . öö.

Hämar. Suigatasin. Äkki tulin pimesilmi imeselgelt endiselle mõttele: ons mulle tarvis nende elu, vara; neid kette, laket või hoovi-valvamist? Ei. Teen vabaks end, päästan ise end hapuks läinud, väärtusetust elust ja kaelavenitavaist ahelaist.

Päästan. . .

Hulun pikalt, kurvalt jumalagajätteks — ehk liigutab seegi veel kellegi südant.

Aga ei ühtegi hinge pääle kräunuva kassi, kes mööda kuust valgustatud veetoru läheneb teisele katusel kräunuvale.

On kuuvalgene, õudvaikne. Harva pahistab vaksalis vedur või müriseb kauguses vanger, mis tundub kui magava linna järsk hingetõmme. Ainult veetoru tilalt tilgub vahetpidamata jämedaid üksi-tilku: tsolk, tsolk, tsolk. . . nii imelik, kui heliseks kusagil õrn õige pehmeheliline metall-kell.

Ei ulu enam, olen rahutu, miski nagu kiirustaks mind kuhugi, mingi segasus nagu viirastus maalib siime ette veidraid pilte inimest, koertest, kettest ja raskeist suukorvest. Ikka selgemaks ja kindlamaks muutub otsus, et kogu elamine nii on veider, asjatu ja narr — teen lõpu.

Algan rapsivat jooksu ümber kõrge kuudi, tirisevad ahelad, holiseb kuut... kuid jooksen, võtan hoogu — ning äkki leian end kõrgel kuudi katusel, viskan end üle ääre teiselepoole alla — ent siis jään rippu kui kott, saba sorus, jalad ripakil.

Hakkab halb, hingamine... õhk... rinnus kui pigistaks keegi... Siis jooksevad surisevad tuksatused läbi ihu... kangenene... külmun... Kuid olgu, olgu niigi sel mõttetusel lõpp.

Olgu...

Ent äkki torkab mõte kuskilt, nagu kaugusest, kõrva: kui sa eksisid, mis siis?

Mis siis... mis siis?...

Ja mu kangenenu jalad hakkavad korraga sibavalt otsima pidet kehale, aga ei ole pidet, ei ole tagasipääsu... aeg hiline järelemõtlemiseks.

Paul Liivak: „Kevade“ vinjett.

Karl Ehrmann.

Neli luuletust.

PÄIKSELINE.

Hing helkiv mu nooruse noorusest helge ja hellitet heliseb hell, olen kui kuldne, rõõmudest kaunis, kaugustest, kutsuv kevade kell: täna, täna, ah, heliseb hing — olen ju noor!

Õitsevas hinges kui ümbris käärivad nooruse magusad viinad, veel kaugel mu südame valusad leinad ja kurbuste piinad: täna, täna, ah, armus armund ma armastan — olen ju noor!

Ega's silmis sirelid sinakad viimased õitsegi täna mul veel! Sädelel sädelev päiksena ikka veel kaua ma lilletet teel: täna, täna, ah, lauldes laulan ma laule — olen ju noor!

TÜHJUND KOHVIKUS.

Piskesele must-leinavale.

Kus nüüd Sinu väikesed, väikesed väledad jalad, nad lapsikud, rumalad tallavad milliseid teid? Huultele kelle suudluste mürki Sa magusat valad, kes kuulatleb, vaatleb Su silmi ja puudutab põlvigi neid?

Eile veel istusid toolil siin pisike, võluvus, lapsik mu Sina.
 Ah, naeratlid väike Sa vallatu, kurbuse rõõmudest vaikne ja tiin.
 Mänglesid sõrmed ja silmad ja suu; roose tõin valgeid Sinule mina.
 Kes nüüd? — Ah, ikkagi, ikkagi mina õnneta õnnelik toolil sel siin!

TÄHED.

Tummad taeval süttuvad tähed
 laulikutärjaks minule vaid.
 Tiivustab kaugeid sihtide sõudu
 ja ihade avarat lendu mul õõ,
 mil tähti näen kaugeid ja kutsuvaid.
 Täpid need hinge mu ehivad vähed
 ja väinustust tunnen, rõõmu ning jõudu
 kui tinased-tummad süttuvad tähed
 laulikutärjaks minule vaid.

RATASTE LAUL.

Laul raudne rataste, ragisev rööbaste see,
 kannab mis läbi mind mustavast õõst.
 Lennuk kui lendan ma rongiga rööbaste teedel
 mägede-metsadest läbi, üle põldude, jäätanud veedel.
 Ragiseb raudne mu rataste rütm, kiire ta sööst
 just nagu põgeneks kellegi eest üle lumiste väljade.
 Kaugus kaugusse kutsub, rongiga rööbaste teedel
 kihutan kihutai kõigest ma mööda — õõsse õõst
 just nagu laulgi rataste, ragisev rööbaste see.

Karl Ehrmann.

Agnes Vesilo.

Pisikese kevade-ootus ja -rõõm.

Emä ütli teisiti kui harilikult,
 et nüüd tuleman on uut ja õige-suurt,
 aga ootma pidin veel ma kannatlikult
 (nagu raske paine ootus hinge ajas juurt).
 Jõnnisin ja palusin, et õelgu nemad,
 õelgu seda ilusat ja suurt.
 Ega aimandki, et see on kevad.

Iga päev toob paksu, rasket porivaipa,
 päeva aju on kui halli tina täis.
 Meel mu, mõistus väike kuidagi ei taipu,
 mis see suur on, mis nii kiirelt tulema ju näis.
 Ulatin ma emä pihku väikse kää:
 õelgu ometi, mis tuleb, on.
 Siis ta ütli: see on kevad, näe.

Õõsel magades ja vahel ülal olles,
 tihti uppudes kuu kiirte hõbejoas
 märkasin, ma väeti, taipasin siis alles
 mis mu ümber siindis, kaugel, juures, väikses toas.
 Siis kui lõunatuuled puhusid mu hinge:
 siiski tuleb, siiski tuleb ta
 kaasa tuues unsi nõitaringe.

Ühel hommikul, kui ärkasin ja tõusin,
 ma ei tea, aimu, kust see tuli, sai,
 vaatasin kui palju silmad vahti jõudsid:
 väljas oli saabund valge, helge neidis Mai.
 Roosais õites oks end ulatanud akna
 just kui teretus ja rõõmus naer.
 Sulusin siis silmad, mõtlin vakka.

Emä naeratelles vaatas värsket oksa,
 emä naeru-silmis helkis, säras sui.
 Avasin ma üsa väkse (— palju jaksal!)
 Kudrutin siis emale kui väike vilgas tui:
 miks mu üsk, oh emä, on nii nõrk ja väike,
 et ei sülle kõike korraga,
 mis veel siis, kui üsna langeb päike!

See asjaolu, et inimene kunstis loodust ja selle nähtusi järeleaimata katsus, pidi peagi, kui teadlikule mõtlemiseni jõuti, küsimuse üles kerkida laskma, missuguses vahekorras kunst loodusega on. Tõepoolest on see olnud üks peaküsimustest, alates vanust aegust kuni praeguse ajani. Palju on selle üle vaieldud ning vaieldakse veel, kas kunst loodust võimalikult täpselt peab kujutama või idealiseerima, kas kõrgemat tõelikust väljendama, või reaailmast loobudes abstrakt vorme käsitama. Kuid kõik see riid on juba algusest peale vale alusel, — kunst ei ole muud kui abinõu teatud asjade või sündmuste tõlgitsemiseks meie teadvuses. Kunsti mõju võib mõõta sellega, kui võrra sügavalt ta suudab meie teadvusse tungida ja meid äratundmisele viia. Sealjuures ei ole sugugi tähtis, et kunstitöö igakord meis tin-

gimata peale muu tunnete ka esteetilise mulje esile peab kutsuma, kuna loodus meid just sellest küljest kütkestab. Kunst peab kõigepealt meis huvi äratama nii, et me kujutata-vale asjale ligemale astume. Teises järjekorras peab kujutusviisi, tehnika või stiili meid kindlale veendumusele viima, et ainult nii ja mitte teisiti võis antud ülesandele lahenduse leida. Nii võib kunst elu inetusi „ilusaks” teha. Inetu maastik looduses jätab meis igava mulje järele, kuna seesama motiiv kunsti üleviiduna kütkestav võib olla. Loodus meie ümber on täis elu. Kunstil on tarvis sellele elule vorme leida. Ja seal pakub kunsti ajalugu eriaegult ning erirahvailt meile rikkalikku materjaali vaatluseks, kuidas kunst ja loodus üksteisega läbi põimitud on. Ei ole üht teiseta, kuid mõlemad on üksteisest rippumatud tõsiasjad.

Hümn elule.

Aleksis Krahe.

Elule meelsamat laulge te hünni,
sügavat, tungivat artade saatel;
õrnalt ning heljuvalt tõuseval aatel
laske te vedada vabat kolümni.
Värskusen kroonituid nooruse tunglaid
pildugem sinna, kus kahvatus-noad.
Ärgaku kaunimaid, kenamaid kunglaid!
Tõusman ning lehviman lippude joad.
Elule meelsamat laulge te hünni!

Elule elulist laulge te taas,
loorberid pangem, ah, elule pähe.
Omad, maaihm, ku ju mõne veel tähe!
Rind on kui lilliga täitunud vaas.
Sageli karmus ja kargus on verev,

hinge on palistand kurbuslik paine,
siiski kui lainetav valguslint erev
kerkigu hingin suur vabaduslaine.
Elule elulist laulge te taas!

Elule meelsamat laulge te viisi,
elule elulist laulgu kõik noored!
Kuigi meel sügiskurb, tormid liig toored,
tapper see pilbastab pühamaid hiisi,
siiski te elule süttivat tooge,
linnaden mühavat, kaljudel kajavat,
uudsuse õisi vaid meredel looge,
taeva all kohavat, südame talavat.
Elule meelsamat laulge te viisi!

Kaks laulu.

Hilda Mets.

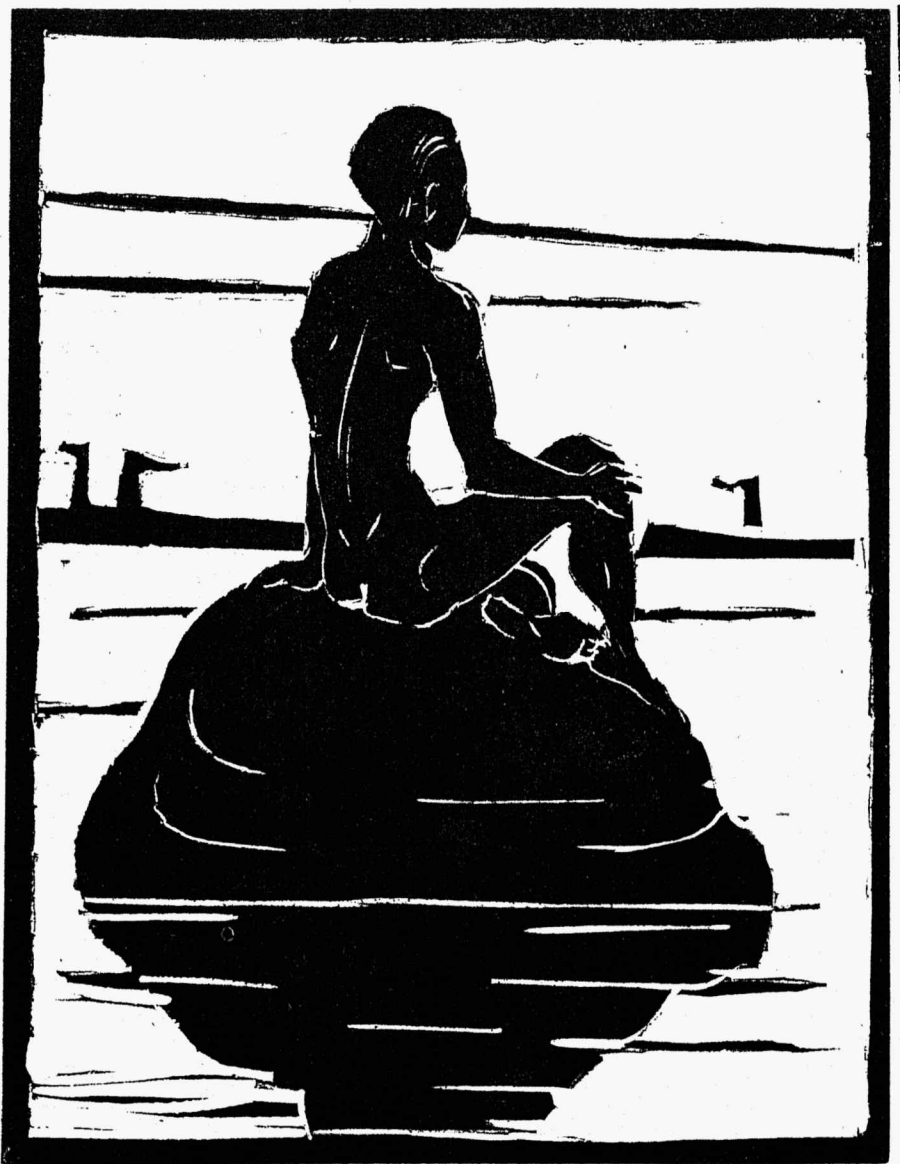
PEDAJA LAUL.

Mu suma, mu vaikne, halju-hulju,
Mu ümber suma, mu ümber helju.
Halju-hulju, mulle valgust vaja —
Tuul talvel puhub kõikjal vinge,
Tuul suvel hellalt paitab hinge,
Kui suma, mu vaikne, halju-hulju
Mu ümber suma, mu ümber helju!

Halju-hulju, ma torme ei vaja,
Jäätmaa mu ümber tasa sumab,
Jäätma vaid mulle üksi kumab.
Mu ümber suma, mu ümber helju,
Mu suma, mu vaikne, halju-hulju!

On saabund vaikseim südaöine tund
ning magab maine juba ammu kõik.
Kuid miljontähtiselt kuis vilgub nüüd
me taeva tume põhjamine kumm!
Ent viimne kui üks hääl ja hõik
on kõikjal, kõikjal haruldaselt tumm.

Aeg-ajalt raskelt magav tornikell
lööb kaksteist, üks, kaks, kolm.
Siis vaikib jälle kõik ja põlev gaas —
kui igatseva linna roosa lein. —
Kuid magavana imeliselt hell on
maa ja taevast, lill ning hein.

Rud. Lepvalts: Poiss kivil. Linoollõige.

Mie reisukseltskond koosnes viiest inimesest: ühest tukkuvast daamist, kahest omavahel vestlevast maamehest, ühest noorepoole härrast ja minust.

Vist olime kõik üksteisele igavad ning sellepärast ei talitnud jutt kuidagi sobida meie vahel, kuigi seda püüdis alustada juba paaril korral noorepoolne härra, kellel nähtavasti oli tüüdanud istuda tegevusetu.

Võib-olla oli ta natuur, kes parema meelega vaidleks igasuguse tühja-tühja üle kui istuks rahulikuna vaguninurgas mõtiskelles või lugedes midagi.

Rong peatus äkilise nõksuga. Vaatasin aknast välja: oli pime, oli öö. Seisime kusagil väikeses pooljaamas, mille nime paistis vaevalt läbi tämara valguse pisikese maja küljes.

Meie päralejõudu ootasid ainult üksikud inimesed pakkidega käeotsas. Äkki löödi vaguniuks lahti. Ühes ööjahedusega tormas sisse avatud iksest tüse maamehe kogu.

„Siin näib ju plats päris vaba olevat,“ kuulsin öeldavat tugeval rinnahäälel. Tõstsin tahtmatult silmad raamatult, mida lugesin, et veidi silmitseda sarnase mehise ning ühtlasi südamliku hääle omanikku. Ta oli aastates mees. Tüsed maameheliku välimusega, kindla pilgu ja energilise lõuaga, mida varjas tihe, juba hõbeniitidega tikitud, punakas habe. Asetanud pakid riulile, istus ta raskelt vabale pingiservale, lõi laiad käed põlvile ning jäi nii tardunult vahtima mingisse, mulle nägemata punkti. Ta näis järelemõtlevat millegi üle. Tugev kui põlise tamme määratu känd paistis ta vaatajale.

Küsisin eneselt: „Mis peitub erandlikku selles peaaegu harilikus, ent siiski nii iseäralikus kogus?“

Ta võttis mütsi peast. Nüüd nägin ka tema tihedaid, tumedaid juukseid, millele, samuti kui habemeski, üksikud hõbelõngad hulgas. Need olid nagu esimene, kerge härmatis, mis on kindlaks tunnuseks peatse talve saabumisest.

„Kui vana võiks ta olla?“ arutlesin endamisi. Välimuse järele otsustades, vist mitte palju üle 50.

Miks? Ma ei tea! kuid tundsin, et oli võimata jätkata lugemist rahulikuna. Sellest näost säras vastu midagi ausat ja otsekohest, midagi julgustavat ning lähendavat. Usun, olete märganud, et üks inimene meeldib teisele esimesest pilgust, kuna teine teisse mõjub eemaletõukavalt,

apaatiliselt, nii et teie selle inimesega ei tahaks lähemalt kokku puutudagi.

Rong hakkas vahepeäl liikuma. Andusin uuesti lugemisele ega pannud tähelegi, kuidas tekkis jutt uustulnuka ja tema vastas istuva noorepoolse härra vahel. Et nad kõnelesid, märkasid, kui noormees talle pakkus paberossi.

„Täna, ma ei tee tegemist sarnase asjaga,“ oli kindel vastus, öeldud rõhuga, mis oleks öeldusse uskuma panema pidanud ka kõige suurema kõhkleja.

Eduard Nukk.

Paberossi süüdanud, tähendas noorhärri ironiseerivalt:

„Olete vist karskusseltsi liige.“

„Kaugeltki mitte. Ma ei poolda meil moelai-guseks kujuneda tükkivat kroonukarskust.“

„Tähendab, kuulute nende hulka, kes nii öelda, pitsi võtavad ja aru peavad.“

„Paistan ma siis tõesti nii lakardi moodi välja?“

„Ei, seda küll mitte, kuid...“

„Noh, kuid!“

„... ma järeldasin seda teie vastusest.“

„Siis olete mind valesti mõistnud. Kuigi ma pole karskusseltsi liige — mida on meie päevil isna tihti nii mõnigi suur alkohoolik, kes oma karskusmeelsusega — õigem ebameelsusega ainult demonstreerida tahab teiste ees — olen ma karsklane, põhimõtte — idee enese pärast.“

See hakkas mindki huvitama. Kogu selle mehe kõnes, näoilmes, hääles peitus midagi puhast, idee-

list, kainet, mida nimetame meie rikkumata iseloomuks ja mis on säilitand meie ajal vaid üksikuks, enamalt jaolt neis, kes on veetnud suurema osa omast elust väljas linna elukihvitatavast õhkkonnast, kaugel poliitilisest demagoogiast, vabas, värskes ning kaines looduses.

Mulle tundus, et see inimene kannab enesega kaasas selle karske looduse ning rikkumata elu määratud tagavarasid. Ja nüüd teadsin ma, miks oli temas nii palju meeldivat, külgetõmbavat, lihtsat inimlikku sümpaatiat.

Noorhärri kuulas oma vastase juttu halvaks-paneva muigega. Viimane lõpetanud, ütles ta:

„Karsklased on ainult need, kes mingisugustel põhjustel ei või lubada enesele sarnast lõbu.“

„Teie arvate?“

„Arusaadavalt! Sest mis on karskus, karsklased? Viletsa tervisega inimesed, kelle organism ei kannu välja ühte täismehet päätäit.“

Nokkivald:

„Mõni mees sarnastest karsklastest jääb ka sellest purju, kui ta sõidab mööda odrapõllust.“

„Noormees!“ kuulus peaaegu loiatavalt, „olete alles liiga noor selleks, et kõneleda sarnast juttu. Kes teab, ehk õpetab aeg korra veel teidki. Vaadake, et see poleks liig hilja, kui olete jõudnud arusaamisele, et olete astunud vale rada!“

„Aga teie ise olete vist küll väga vana?“

„Igatahes mitte alla 80,“ oli rahulik vastus.

„Üllatusin, sest nii vanaks teda pidada poleks võinud ka parim inimtundja.“

Jutt venis sõnast sõnna, lausest lausesse, kuni oli kistud kaasa kogu vagun. Kes ise ei kõnele- nud, kuulas pingutatud huvi ning tähelepanuga vaielust noorhärri ja maamehe vahel.

„Teie ütlete, eluviisid,“ ütles ta, kui jutt oli läinud üle inimeste eluea kestvusele.

„Hää küll, olen teiega ühel arvamisel selles asjas, sest usun, kui inimesed muudaks omi elukombeid vastavalt looduseseadusele, võiks nad elada palju kauem. Meie üheks puuduseks on just see, et oleme liiga eraldunud loodusest, mille lahutamata osa me olime ning igavesti oleme vaatanud oma kultuurile. Meil puudub järjekindlus eluviisides, ent see hävitab. Uuc, tugev- ning terveollatahtya inimese hüüdsõnaks olgu: „Lähemale loodusele!“

Meie kihvitatame oma organismi igasuguste maitseainete ja toitudega, mis kaugeltki mitte niivõrt ei täida oma ülesannet meie keha terve toit- mise mõttes, kui meeldida suule, päälegi oleme, lisaks veel kõigile sellele, ebajärjekindlad sõõ-

misagades. Ka on meie lihtsamadki lõunad liig mitmekesised meie seedimisorganidele. See on lubamatu uue, terve inimsoo nimel. Missugune on teie arvamine seile kolita?“ pöördus ta küsi- musega kõigi juuresolijate poole.

Kuuldus üksmeelne esiletõudud mõtete hääks- kiit.

„Siin peaks tulema muudatus,“ jatkas ta, „kui meie ei taha kidunemisele vastu sammuda lahiste silmadega. Lihtsa, terve toidu mõju elavaks näi- teks on olnud meile meie isad, esiisad, kes olid tugevad kui tammed. Mees ei kartnud karulegi astuda süütsi vastu. Kust leiata meie päevil veel sarnaseid mehi. Aimult sportida,“ ta raputas umb- usklikult pääd, „sellest on üksi vähe. Vaja ka voo- rusi ning teraskindlaid eluviise. Mäletan oma isa, see näris kõigeparemat portselaani, nagu oleks see pehmem suhkrust, aga see pole ju see, millest pidin teile kõnelema. Nimelt, tahtsin juhtida teie tähele- panu inimese eluea lühenemise teisele põhjusele, mis näib olevat jäetud koguni kahe silma vahele.“

„Ütleme, et teadus on teinud ümberlükkamata tõeks, et maailm, milles elame, on päikesesüsteemi tilluke elanik, et maakera on üks päikesest eral- dunud kübe, mis rändab ringi ühes päikesega tae- valaotuses, tehes selle juures tiire ümber päikese ning keereldes ümber enese.“

„Noh, mis siis? Mis oleks siis sellel ühist inimese elueaga?“

„Kuid ometigi on, ja — veel väga palju. Põh- jendades teadusele peab uskuma ka seda, et maa- kera, eraldudes päikesest, pidi tiirlemiseks ümber viimase ning ümber enese — võtma kaasa mää- ratu jõutagavara, millest peab jätkuma, kui mitte just igavikuks, siis vähemalt miljoneiks aastaiks.“

„Kena, kuid teadus ütleb ka, et iga asi, kui ta liigub, kulutab liikumiseks teatud osa energiat.“

„Kulutab.“

„Või usub teist ehk keegi, et maakera on mõni perpetuum mobile?“

„Ei, kes meist siis seda usub.“

„Seda parem, siis pole mul vaja seda teile kinnitama hakata näidete varal. Vaadake siis, alu- seks võttes maakera praegust aastat, mis ümmar- guselt võetuna, maha jättes tunnid, minutid ja se- kundid, välja teeb 365 päeva, siis pidi teaduse — s. o. liikumise seaduse aja vältel ära lendama ringi ümber päikese. Oletame, et maakera on kaotanud oma esialgselt tiirlemise või ringlemise energiast, kuidas meie seda ka ei nimetaks, ühe kolmandiku, siis pidi aeg, millega ta enne ringi ümber päikese tegi, üks kolmandik osa lühem olema. Sellega võr- duks siis praegune maakera aasta $1\frac{1}{3}$ endisele

maakera aastale. Sama seaduse põhjal tarvitab maakera ka ümber enese pöörlamiseks ühe kolmandiku võrra enam aega, mis omakord meie päevi pikendab, päevade arvu aastas jätab aga samaks.

Ma võtsin ainult näiteks ühe kolmandiku. Tegelikult võib olla aga see vahe veel palju suurem, sest kes meist siis õieti teab maailma vanust. Ristisaks maakeral meist ju keegi ikka ei kõlbaks,“ lisas ta naljatades.

„Nüüd, asudes piibli juure, usun, tohiks küllalt arusaadav olla Semeki ja Noa vanadus, mis küünis, esimesel neist 969 aastani.

„Tegelikult, võrreldes praeguse inimese eluiga — mitte maakera ringkäigu ajaga ümber päikese, mida nimetame me aastaks, vaid — Metusala, Semeki või Noa elueaga, siis on nad ühepikkused nagu kaks arssinapikkust halgu. Vahe seisab ainult arvudes, mis vahepääl muutunud.“

„Teie usute?“

„Mitte ainult, et ma usuks. Ma olen selle üle elus nii palju järele mõelnud ning ikka ainult tulnud ühele ja samale otsusele. See on kindel“.

„Millest oleneb teie arvates see, et ennevanast inimesed, loomad ja taimed olid nii määratu suured, nüüd aga aeg-ajalt ikka ja ikka vähenevad? Läbi teevad, nii öelda, pisenemise protsessi.“

Ta avas oma laia suu nagu tahaks ta alla neelata kogu vaguni ühes seesolijatega ja naeris nii tugevalt, et vagun põrus naerust otsekui oleks tagunud tugev mees vastu selle seinu. Üks pakk kukkus ülevalt riulilt talle pähe. Naer vaikus silmapilkselt.

Meie seisime tardunult kohtadele, julgematult liigutata end.

Maamees tõstis paki põrandalt ning asetanud selle endisele kohale algas täiesti rahulikult:

„Ja seda ei tea teie ka?“

Mulle näis, ta oli täiesti unustanud oma naeru. Siis:

„Teie arvates mis oleks sarnase järjekindla vähenemise põhjuseks?“

Noorhärri raputas vastuseks ainult pääd.

„Ütlen teile kohe.“ Ta seadis end paremini istuma.

Seljaga tugevalt vastu seljatuge litsudes, jalga põlvele pannes:

„Kas näete selles vagunis midagi?“

„Ma näen siin väga paljuid asju.“

„Ma ei küsinud mitte asjadest, mida me käega katsuda võime.“

„Mis siis?“

„Koguni midagi muud.“

„Muud?!“

„Jah muud.“ Ta liigutas otse noorhärri nina all oma laia kämmalt nagu oleks see kõige peenem jaapani lehvik. Noormees tõmbas päa peaaegu hirmununa tagasi.

„Tundsitate midagi?“

„Jah, vähe hirm oli!“

„Teie arusaamatus võib ju kivigi vilhast lõhkema panna,“ ütles ta vähese tõsidusega, mitte aga pahaselt.

„Kas te tuult ei tunnud?“

„Tuult? Tundsin küll.“

„Millest see tuli?“

„Teie laia kämblast.“

„Ptui!“ — ja rohkem ei midagi. Nüüd vaikus ta tusaselt vähekese aega, siis uuesti:

„Mida te hingate?“

„Õhku.“

„No vaat, kas nüüd mõistate?“

„Mida ma siis õieti mõistma pean?“

„Kas koolis olete käind?“

„Teie pidite ju kõnelema meile orgaanilise elu kahanemisest, aga nüüd hakkate mind küsitama nagu mõnd koolijütsi,“ sai noorhärri kärsituks.

„Ma palun siiski vastata mu küsimusele?“

„Omal ajal sai lõpetatud ikka ka ülikool.“

„Na, seda ma arvasin juba esimesest pilgust. Just sama, kui mu oma filosoofist poeg.“ See oli öeldud ainult meile. „Meie vaidleme temaga tihti nii mõnegi asja üle.“

„Millest seisab õhk koos?“ pöördus ta jällegi küsimusega noormehe poole, „seda te ju ikka teate?“

„Mahu järele 78% sidumata lämmastikust, 21% hapnikust ja 1% teistest gaasidest,“ raporteeris noorhärri nagu koolipoiss, kes teab tundi hästi. Et ta oli pisut uhkegi oma teadmistele, seda võis lugeda ta näost.

„Hüva! nüüd teame meiegi seda täpselt.“ Ta põrutas hääkskiitvalt oma viienaelalise rusikaga noorhärri seljale nagu oleks see tammepuust kaardilaud. Viimase silmad ähvardusid päälust välja kukkuda ränga põrutuse tagajärjel.

„Nii siis, iga inimene hingab õhku selleks, et hapnik saaks tungida meie organismi, kus ta ühineb vere hämoglobiiniga, kuna hapnikuga ühinemisel süündinud, meie organismile soovimatud või kõlbmatud produktid lahkuvad organismist, kas kopsude, neerude või naha kaudu.“

Seda seletas ta sellise asjatundlikkusega nagu peaks professor oma tavalikku loengut. Temas oli korruga kadund endine lihtne inimene ning asemele astund puht teadusemees.

„Kust on võtnud ta kogu selle tarkuse?“ küsisin endalt. Ja vastasin:

„Igatahes mitte ainult astudes adra taga, kuigi säääl soodne võimalus mõelda palju ilusaid mõtteid.“

„Meie teame, et iga täiskasvanud inimene tarvitab 24 tunni jooksul üle poole kubikmeetri õhku,“ seletas ta edasi.

V. Turp: *Figur - Puu.*

„Mida võime me sellest järeldada? Seda, et igaüks meist tarvitab ööpäeva jooksul määratu hulga puhast hapnikku ning saadab välja kahjulikke gaase, mis rikuvad õhku. Oo, siin on veidi umbne,“ pöördus ta minu poole, „kas tohin paluda, et avaksite akna.“

Ka mina tundsin nüüd, et siin oli tõepoolest umbne ning ruttasin täitma ta soovi. Usun, pääle minu tundis sedasama iga vagunis olija. Enne veel, kui ma oma toiminguga lõpule jõudsin seletas ta edasi.

„Teatavasti tarvitavad taimed oma eluülespidamiseks samuti õhku kui meie, inimesed, ning

eraldavad lämmastikku. Kui oletame, et inimsugu maailma algusest tuhanded miljonid korrad kasvanud, aga taimestik (siin peame arvesse võtma hiiglametsade hävinemist ja kultuurmaa tekkimist, linnu ja muud sellesarnast), siis on vist küllalt selge, et hapniku hulk (ja te teate, et õhukiht maakera ümber on piiratud) aast-aastalt väheneb. Selleks, et saada pool kbm. hapnikku oma organismile, peame me, võib olla, paljukord enam õhku läbi laskma oma kopsudest, kui seda oli vaja meie celajaloolistel eelkäijatel.

Kui hapniku hulk maakera piiravas õhukihis järjekindlalt väheneb, siis tohiks olla ju igale küllalt selge, et pisema eluenergia hulga juures ka kogu orgaaniline elu kavakindlalt vähenema peab.

Mammut,“ ta jatkas, „see hiiglaelukas on juba ammugi kadunud meie maakeralt. Teadusemehed võivad vaid imetella juhtumisi leitud hiiglaloomade jäänuseid. Mida kaugemale tulevikku, seda vähemad inimesed ja loomad. Ehk arvate, et on tuulest võetud jutud gigantidest ja härjapõlvlastest? Ei, aeg saabub kord, kus inimesed on vaksapikkused ja hobused pole suuremad kui hiired. See on lilliputtide eepok. Kõik on siis nagu nukuteaatris.“ Ta näole ilmus kauge naeratus.

„Kuid kui hapnik kord maakeralt lõpeb, mis tuleb siis?“

„Siis? Siis ei tule mitte midagi. Elu käib ikka oma rada, kuid siis juba ilma hapnikuta.“

„Kas mitte lõpp?“

„Ei, ainult lõpp mitte, sest elu on igavene nagu on igavene maailm, nagu on igavene Jumal.“

„Teie ei usu siis surma?“

„Surma? Sellest kõnelen ma pärast, kuid enne peatame veel õhu küsimuse juures. Usute siis teie, et see pole naeruväärne, kui tuldakse tõendama, et säääl puudub elu, kus pole õhku.“

„Aga, lubage, seda tõendab ju teadus.“

„Teadus!“ ta taeratas sunnitult. „Mis on teadus? Paljas teooriate kuli, rajatud oletustele. Ma kõnelen nimelt teadusest, mis rajaneb oletustele väljaspool ilmapiire,“ lisas ta seletavalt.

Teile ei tohiks ju teadmata olla teadusemeeste arvamised kuumaastiku ja elu kohta kuul.“

„Ma ei pea sarnaseid oletusi põhjendatuiks. Seda, kes mulle väitma tuleb, et kuul sellepärast puudub elu, et säääl pole õhku, võrdleks ma mehega, kes vaatleb vett kaugelt ning kinnitab kategeooriliselt, et vees ei või olla elu sellepärast, et ta vesi on ja meie säääl ära upume.“

„Teile peaks olema ka teada, et ilmas on paljugi põrmu pudenenud sellest, mis omal ajal võeti kindla, teadusliku tõena, mille eest isegi inimesed valmis olid surema tuliriidal. Kes tohiks väita, et

jääb igavesti püsima Kopernikusegi õpetus, mis enam ei näinud maakera ilmaruumi keskpunktina, eif ometi suri tuliriidal selle õpetuse eest Giordano Bruno, kui igavese tõe eest.

„Meie ei tohi vaadata ilma ja elu kinniste silmadega. Mida enam me õpime, mida rohkem loeme, seda enam mõistame, kui vähe õieti me teame ja abitud olevusekesed oleme meie, kes peame endid ometigi looduse kuningateks.

„Teie kõnelesite ennist surmast,“ ta peatus pilguks, nagu tahes mõelda enne selle üle, mida või kuidas ta vastama peaks, „surma, kui niisugust minu arvates ei ole,“ algas ta. „Ei! vaid on ainult üleminek ühest vormist teise — nähtavast nägematusse. Kes mäletab teist, mis sündis teiega päevil, kui nägite esmakordselt päikesevalgust?“

Sellest ajast ei mäleta meist tõepoolest enam keegi midagi.

„Sellest ei mäleta teist keegi enam midagi, kuid, kas teid sellepärast polnud. Te olite, nagu olite te ka ennemalt kusagil, kuid teie mälu lahutab teid nüüd endisest elust. Kuigi meie ei näe elu pääle surma, ei ole meil veel sellega kaugeltki mitte põhjust tõendada, et elu pääle surma olemaski pole.“

„Millega tõendate, et on?“ sai noorhärja jutuotsa jälle oma kätte.

„Näidetega.“

„Näidetega?“

„Jah! ainult näidetega, milledega teie ei või kinnitada elu olematust pääle surma.“

Võtame näiteks kas või inimese, kes on sündinud pime. Ta pole, järjekult, näinud inimesi, maailma, lilli, päikest, kuid ta tunneb, ta aimab nende olemasolu.

Kui võtaksite sarnase sündinult pimedast käekõrvale, talutaksite ta lillepeenra juure ning ütleksite: siin on palju ilusaid, mitmevärvilisi lilli, ja kui tema vastaks teile: mis te kõnelete rumalusi, kuidas võiyad olla lilled ilusad, mitmevärvilised, nad on ju kõik ühesugused pehmed või krobedad. Mis ütleksite teie temale siis?

„Mina?“

„Jah, teie!“

„Ma kinnitaksin ikkagi temale, et lilled on väga ilusad ja väga mitmevärvilised, aga et tema on pime ja sellepärast ei näe nende ilu.“

„Aga kui ta naerab teie jutu üle?“

„Siis naerab ta lihtsalt iseene nägematuse, oma pimeduse, oma õnnetuse üle.“

„Täiesti õige, kuid kui palju on meie päevil sarnaseid vaimliselt pimedalt-sündinuid, kes naeravad nende üle, kes oma vaimusilmaga näevad igavest elu.

Vaimliselt pimedalt-sündinud peaks uskuma maailma suuri nagu peaks pimedad uskuma nägijaid...“

Rong seisatas äkilise tõukega. Olin saabunud päralt. Võtsin kohvri ning astusin õõ jahedusse. Jaamaesisel ootasid unised inimesed rongi päraltjõudu.

Kuulsin sääil, sees, selle terve mõistusega inimese tugevat kõnet. Oli kahju lahkuda sellest maamees-filosoofist. Oli tõesti kahju.

Ja nüüd alles tuli mulle meele küsida eneselt: kes ta siis õieti oli?

Kaljo Bergmann: Linoollõige.

Kaks tuuletust.

VARES.

Lendad raskelt üle kõrre: „Kraaks“.
 Nagu aimaks mingit paha,
 nagu mõtted, et kust süüta saaks,
 või ei koguni eladagi taha?
 Oled keset sügist proosaline kuju:
 hale, lihtne — kare olevus.
 Oled igav-kurblik — ruske on su tuju,
 ümbritseb sind sügisene kaledus.
 Ütalt pilved pillutavad vihma,
 üle kõrre koltund, kiintud välja:
 tunned piitsutatavat tuulte rihma,
 meelegeid, viha, piina välje.

METSSOO.

Mets kohab. Kõigub pilliroog.
 Kask kidur lehe pillab viimse,
 tuul kaugel' kannab koltund riisme.
 Jõe paistab eemal mustav voog,
 puis,põõsais kohab tuulte hoog.
 Soo mülkad haisvad, loigud vee
 on kattund kõntsa, roostega.
 ja rohu, kõdund okstega.
 Kuusk murdund lamab üle tee
 kui korjus langend hiiglase.

Mart Raud.

Lumine maa
 Ju hakkab hämaruse alla jääma.
 All härmahelvin häitsvi puude lään ma.
 Umine ja

F. Sannamees: Mart Raud.

Hangeline tee viib minu ära kuhu?
 Ju pimedal
 Kõrguse rüppest kukkus sära puhu
 Su nimena.

Umine ma:
 Samm pikka riivab rada rudisevat.
 Lind hiline puud puutus tudisevat —
 Ju pime ta.

Jääd kõlinaga kukkuvat ma kuulin
 Su nimena.
 Ja maitsin lumest sulavast mu huulil
 Su nime ma.

Umine ja
 Hangeline tee läheb läbi häрма kahu.
 On kõikjal, kõikjal härm ja hämar rahu,
 Lumine maa...

ÕHTUNE KILD.

Tuli täna ei põle.
 Ei ole ka vaja:
 aknast tähtede tosinad
 heidavad valguslaigu laia.

Tuule kerged õled
 kahinal ümber maja.
 Meie — kaks eksind rosinat
 õöraha mustan saian.

Mie puudused on ammu teada. Ka see, et meie elus ja kirjanduses valitseb isamaa-armastuse ja aate puudus. Pääle ärkamisaja pole isamaad enam osatud õieti mõista. Kui keegi loobki kirjanduses või kunstis midagi isamaalist, siis ei tule see alati sisemisest sügavamast tundmusest, vaid millestki teadlikust püüdmisest. Ja kui mõnes teises väljendub tõeline isamaa-armastus, siis leitakse see eluvõõras olevat, üles kruuvitud, võlts jne. Sarnane vastolu kujuneb päris traagiliseks.

Vabadusvõitlusega oleme näidanud elulist isamaa-armastust ja selle eest andumist, ohvrimeelsust, aga see tuli äkilise massi liikumisena, pöörase vihana kõigi selle vastu, mis on meid aastasadasid rõhunud. Kui oli see silmapilk mööda, läks kõik endises tuimuses ja ükskõiksuses edasi.

Eesti tõug on oma tundmuste tagasihoidmises ja külmuses üldiselt tuntud. See ei ole mitte suureks vooruseks, nagu arvatakse. Alati peab oma üldiste asjade vastu huvi tundma, paremust, arenemist ja vabadusmeelsust nõudma. — —

Need katkendilised mõtted riivavad mind ikka seitsaadik, kui tutvusin Poola iseloomulise joonega — nende suure isamaa-armastusega. Ei saa sedagi pooldada, sest see on teine äärmus. Isamaa käib siin üle inimlikkuse ja hariduse mõtte. Kui aga isamaa oleks suur ja kuulus! Kes sääli valitsevad ja kuidas rahvas elab, see pole nagu tähtiski...

Õige siht oleks kesktee. Mitte pime armastus, fanatism, aga ka mitte tagasihoid ja ükskõikne tuimus.

Miks valisin päälkirjas nimetatud teemi? Tahaksin näidata, kuidas isamaa-armastus leidis äärmise väljenduse ühes

suurvaimu isikus ja kuidas ta sellega oma rahva austuse väärrib.

Oma olemuses tõeliselt algupärane, oma andumuses sarnanedes meie Koidulale, aga sääluures üldtunnustatud ilmakirjanik, sellepärast võiksime huvituda temast mitmekordselt. Väga kahju on, et sinne ruum ei luba tema juures pikemalt peatuda, seda kavatsen mujal teha, kuna pikem käsikiri Adam Mickiewicz'i elust, isikust ja loomingust on nende ridade kirjutajal juba trükkivalmis. Kuid siiski võiks lugeja saada alamal järgnevast ridadest mingisuguse ettekujutuse kõneall olevast.

Teadmata, kas Adam Mickiewiczist oleks saanud seda rahvuspoliitilist suurtegelast, kui ta oleks teistsugustes oludes, kui talle saatus andis, oma elu maha elanud. Võrsudes kehvaksjäänud väikeaadedi perekonnast Ida-Poolas sai ta aegsasti tunda ainelist puudust. Riigi stipendiumi tõttu pääses Wilno ülikooli, kus tahtis õpida kooliõpetajaks. Muid väljavaateid ei olnud. Üliõpilaskonna keskel tekkis paar rahvuslise ilmega teaduse ja kirjanduse ringi, millest Mickiewicz elavama tegelaseks osa võttis. Vene valitsus jälgis teravalt kõiki poola rahvuslisi püüdeid ja kus leidis midagi elavamat, enesele vähe kardetavat, püüdis kohe asjale, seltsile, tegevusele lõpu teha. Selle osaliseks said Wilno noorsoo ringid. Kõik tähtsamad tegelased vangistati ja saadeti Venemaale, teiste seas ka Adam Mickiewicz. Päris vangi elu tal küll Venes ei olnud, aga jälgitav ja valvealune oli alati.

Mickiewicz oli alanud Wilnos oma kirjanduslist tegevust, kirjutanud sääli oma esimesed tulihingelised luuletused („Ood noorusele“, „Hej, rõõmust säravad silmad“, „Hej, käsutame elu“, „Neli tervise jooki“

j. t.) ja avaldanud oma esimesed raamatud: „Dziady“ (Vanaisad) II ja IV osa ning „Grazyna“. Noorsoo tegevuses polnud ta mitte tegelik organisaator ega ka mitte paragrahvide väljatöötaja, vaid luuletaja, kes virgutab oma värsssega ja kelle „kulli silm“ — sokole oko — nägi teravselgelt noorte püüdmissi kõrgema ja parema poole. Venes jätkas ja oma luuletajalikku tegevust, kuna selleks oli aega ja olud sundisid teatud asjadest kirjutama. Elas esiti Odessas, siis Moskvas ja Peterburis, kus liikus poola emigrantide keskel ja sai hoogu loomiseks. Sellel ajal pakkus ta juba õige kunstiväätuslisi asju, nagu „Armas-tuse ja Krimmi sonetid“, poem „Faryz“ ja ajalooline jutustus „Konrad Wallenrod“. Neil oli sügav sisu ja suur mõju kaasmaalaste kui ka venelaste päale. Vene valitus tahtis jälle Mickiewiczzi vangistada, aga õnneks pääses ta Peterburist enne tulema.

See osaline vangipõli Venes, mis viis aastat kestis, tegi Mickiewiczist õieti täisverelise poola rahvuslise luuletaja. Sellest ajast saadik tõusevad ta rahvuslised püüded järjest kõrgemale, kasvades mitte üksi mõtte jõus, vaid ka mõtte laadis ja kunstilises väärtuses. Aeg, mis ta veetis Lääne- ja Lõuna-Euroopa mail (Saksamaal mitmes paigas, Pariisis ja Roomas) oli tema hingeelu kohta otsustava tähendusega. See sai kõrguspunkti Poola mässu ajal, 1830. a. Mässueelne meeleolu oli täis patriootilisi tundmusi, mis järjest tugevenesid. Selles oli nooruse vaimustust ning fanaatilist eneseohverdamist, mis eriti Poola iseloomule omane. Mickiewicz elas küll väljaspool kodumaad, ent eks sääl olnud isamaaline tundmus sama elav, kui mitte veel elavam. Mickiewicz tundis alati üldsusega kaasa, õieti: ta elas üksi kõig selle läbi sama tugevalt kui üldsus. Ta elas ja tundis „miljoni eest“, nagu väljendas ühes luuletuses. Mässukatsesse suhtumine, poolakate suured

vangistused ja teised sellega kaasaskäivad sündmused mõjusid Mickiewiczzi päale väga suruvalt. Kui ta nüüd värskel muljeist kirjutas fantastilise draama „Dziady“ III, siis oli selles ekstaas, paatos ja improvisatsioon sarnase astmeni jõudnud, nagu seda Mickiewiczzi enda ega ka mõne teise luuletaja juures ennem ega varem pole väljendunud. Ja selle põhjendajaks oli lihtsalt see teadmine, et ta rahvas oli kaotanud, et see on nüüd kadumisele mõistetud, et see peab orjuse viletsust kannatama.

Noormehena Poolast lahkunud kandis ta igatsust alatasa kodumaa järele. Kui tal selleks varemalt veel oli lootusi, siis purunesid need viimse mässu järele täielikult. See suurendas veel enam ta hingelist kannatust ja andis talle tõuget jutustuse kirjutamiseks kodukoha mälestusist. Aga tundmused - igatsused olid nii suured, et ta kavatsetud lihtsa asja asemel kirjutas suure ajaloolise eepose Napoleoni sõja-aastailt 1811 ja 1812, nimega „Pan Tadeusz“. Mickiewiczzi kunstilised omadused olid kasvanud ennast arendades, elamused aga mitmesuguseid poliitilisi ja hingeelulisi sündmusi läbi elades — „Pan Tadeusz“, või eesti keeles „Härra Tadeush“, oli kõigi selle kokkuvõtte. Sellest sai nüüd suurteos, mida enne ei ootatud keegi ning pärast enam keegi paremat ei pakkunud.

Eneseväljendus ei rahuldanud ikkagi ta hingelist vajadust rahva päästmiseks ning tolle vabaduse tagasitoomiseks. Sõna jäi ainult sõnaks. Ta asus nüüd seltskondlisele tegevusele, loobudes täielikult poetilisest tegevusest. „Pan Tadeusz“ jäi ta viimaseks ja kõige suuremaks-paremaks tööks. Oli nüüd lektor ja professor Pariisi ja Lausanne'i ülikoolis, tutvus towänismi õpetusega, mis kuulutas, et inimesed kui rahvad võivad ühineda häade vaimudega ja luua imesid — poola rahvas on selleks otse kutsutud. Hakkas seda õpetust levi-

tama õpitoolilt, mispärast tagandati prantsuse valitsuse poolt ametist, aga uued katsed oma rahva päästmiseks midagi ära teha tiivustasid teda alatasa ja kui lahti puhkes Prantsuse revolutsioon 1848., siis oli ta poola leegionide loomise kallal otsekohe ametis. Sama kordub ja sama tagajärjetult-õnnetult lõppes leegionide organiseerimine Vene-Türgi sõja puhul 1855. Mickiewicz'i jäi Konstantinopolis taudi haigeks ja suri 26. nov. 1855.

Nii-viisi lõppesid äkki Mickiewicz'i rühkimised nii sõnas kui teos. Elas 56 a. vanaduseni, millest viimast paarikümmend aastat möödusid ilma kirjanduslike tegevusteta sellel lihtsal põhjusel, et nii rahvuspoliitilised kui perekondlikud mured võtsid aja enesele ning kustutasid kirjandusliku ande.

Ta kirjanduslik looming näitab huvitava sisemist vaheldumist ja tõusmist. Esimesis noorustöis (eriti „Oodis noorusele“) kehastas nooruslike püüete kokkuvõtte üldsuse õnne poole, meheea küpsuses („Faryz“) osutas sama tungi sellesama ideaali poole, tuhandeid elus ettejuhtuvaid takistusi võites. Veidi hilisemas elujärgus ei hooli ta enese jõust, ei luulest, iludusest ega õnnest, vaid loodab mingisse imeloovasse jõusse, mis väljenduks armastuse ja tahte koondisena ja mis päästaks rahva. See oli ühtlasi poola rahva eelistamine kõigist teistest. Poola on välja valitud Kristuse poolt teisi rahvaid vabastama. Tema vabadus oleks teiste vabadus. Peab tundma poola olusid, et sellest hästi aru saada. Kindlasti ei saa meie tema sellekohaseid mõtteid pooldada, kuid ometi peame austama tema püüdmist üldise vaimu vabaduse, südame häduse ja suurepärasuse poole. Inimsüdamest oleneb kõik, oleneb rahvuse ja inimkonna tulevik: hädus, vennastus, rahu — kui ka kurjus, vaen, tapp. Kui igaüks oma südant parandab, nagu Mickiewicz õpetas, siis alles võib üldsuse paranemisele lootä.

Mickiewicz'i suure subjektiivsusega läbituntud tööd leidsid omal ajal suurt lugupidamist ja tunnustamist Lääne-Euroopas. Ta oli esimesi poolakaid, kes viis poola kirjanduse üle kodumaa piiride võõrrahvaste juurde. Ta mõtted pole iganenud ja neid võib alati lugeda. Aga tänapäev on tema töödest kõige suurema tähelepanu all ta eepiline jutustus „Härä Tadeush“, millel Homeruse klassiline vorm, sama klassiline eluvaatus. Vististi võib tast paremini aru saada, kui ütlen, et tal on kaunis suur sarnadus Aleksis Kivi „Seitsme vennaga“ optimistlike eluvaate, laialdase eepilise jutustuse ja päiksepaistelise huumori poolest. Kuid ta on palju enam tuntud ja levinenud kui soome vennaksed. Ainult meil puudub veel tema tõlge, kuid kõigil meie naaber-rahvastel ja kultuurrahvastel (Soome, Läti, Leedu, Rootsi, Vene, Saksa, Prantsuse, Hispaania, Itaalia j. t.) on see juba olemas. Üldse on tõlgitud seda 17 keele, kusjuures mõnes keeles on mitu eri tõlget.

Ei ole ime, kui Poola sarnast rahvuslist võitlejat, kes tõusnud ühtlasi ilmakirjaniku ausse, austab ja armastab viimase võimaluseni. Tema jaoks on kerkinud aastate jooksul ausambad peaaegu kõigisse poola suurimaisse linnusse, nagu Varssav, Krakov, Lvov, Poznan j. t., kuid on tekkimas ka välismail, nagu viimastest ajalehe uudistest näha. Nimelt kavatseb Pariisi linnavalitsus Pariisi püstitada Mickiewicz'i ausamba, samuti tahab Leedu valitsus Kownos, kus Mickiewicz oli esialgu kooliõpetajaks, sisse seada tema muuseumi. Mickiewicz'i elulugu ja loomingut on uuritud niipaljude teadlaste ja arvustajate poolt, et uurimisist on tõusnud terve suur kirjandus, nagu seda üldiselt tuntakse Goethe või Shakespeare'i puhul. Muist väiksemaist austamistvahendeist ei maksa rääkida.

Poola pole omanud enne ega pärast seda teist niisugust kirjanikku kui Adam Mickiewicz.

Mägede poole.

M. Pukits.

Ants Laipmani 60. sünnipäevaks.

Ants Laipman.

Kui käesoleva sajangu algul meie üldises kultuurelus oli märgata uut hoogu, tekkis ka meie sööti jäänud kunstipõllule tegelasi, kes hakkasid pinda valmistama omapärasele kodumaisele kunstiloomingule. Küll oli meil olnud juba ennegi eesti rahvusest kunstnikke, kes olid oma teostele võtnud aineid rahva elust ja muinsusest, nagu Köler, Weizenberg ja Adamson, kuid elades ja töötades väljaspool kodumaad päämiselt võõraste huvides, ei suutnud nad veel leida rahva seas tarvilist vastukaja, mis oleks võinud kanda nende tegevust. Puudus alles igasugune propaganda ja selgitustöö, mis vajalik kunsti mõistmiseks. Sellele tööle asusid veerandsaja aasta eest Kristjan Raud ja Ants Laipman, esimene populariseerides rahvakunsti mõistet ja agiteerides ainelise vanavara korjamisele, teine asudes pedagoogina levitama noorte

seas praktilist kunstioskust. Andekate jõudude koondamine, nende äratamine ja õhutamise kunstilisele õpingule ja tegevusele ongi pärinud Laipmanilt suurema osa ta ajast, nii et tal võrdlemisi vähem on olnud mahti ise tegutseda loova kunstnikuna, kuigi ta saavutused ka selle poolest on rohked ja väärtuslikud.

Ants Laipman on sündinud Vigalas Läänemaal 5. mail 1866. a. jõuka taluperemehe viieteistkümnenda lapsena. Isa oli kaua aega ka vallakirjutaja ja oma avara silmaringi tõttu ümbruskonna vaimliseks juhiks. Energiline ja töökas, on ta oma tugeva elujõu ka nähtavasti pojale pärandanud, kuna selle kunstilised kalduvused pärit on emalt, kes oli suur laulu ja muusika armastaja. Alghariduse sai Laipman Lihula algkoolis, kus oli õpetajaks ärkamisaja tuntud kirjanik Jakob Pärn, õppis siis lühikest aega Haapsalus ja Pärnu gümnaasiumis, kust aga pidi lahkuma sellepärast, et oli uulitsal ihe koolivenna vabastanud kimbutajate käest. Saanud oma haridust, jätkanud veel Tallinnas ühes erakoolis, läks ta kahekümne aastaselt oma vanema venna eest sõjateenistusse ja sattus Peterburisse ratsakaardiväkke, kust aga varsti vabastati jalavigastuse pärast. Peterburis sai Laipman esimest juhatuset kunstis tuttavalt Balti maaliijalt Julius Kleverilt. Lootes aga väljamaal rohkem õppida, reisib Laipman 1891 Riist jala läbi Saksamaa Düsseldorfit, kus õppis kunstide akadeemias mõnede vaheaegadega mitu semestrit. Vaevalt kodumaale tegevusse astunud, kiskus 1905. aasta liikumine ta poliitikasse ja ta saadeti Tallinnast välja, kuna ta siis mõned aastad elas Soomes ja hiljem 1900 tegi pikema rännaku Pariisi, Müncheni ja Viini. Kolm aastat suutis ta püsida kodus, siis kippus aga rahu vaim jälle välja suurtesse Euroopa kunstilinnadesse, sedakorda Itaaliasse, kust ta tegi kõrvalpöike isegi Aafrikasse. Pärast seda asus ta jäädavalt Tallinnasse, kus avas esiti joonistamise ja maalmise kursused ning muutis need hiljem korrapäraseks kunstikooliks.

Maaliijana on Laipman enesele valinud oma ägeda ja püsimatu loomule vastava teinika, nimelt pastelli, mis võimaldab kiire töötamise. Ja sel alal on Laipman annud suure

hulga sügavalt iseloomustatud näopilte ja rahvatüüpe, milledes on terava pilguga tabatud kujutatava isiku omapärased jooned. Ka maastik ja nature-morte on ta käes hästi õnnestunud. Oleks aeg kord Laipmani teostest korraldada ülevaatlikku kogunäitust, et õiglaselt hinnata meistri toodangut, sest Laipman ise pole kunagi püüdnud ette tikkuda, seks on ta olnud liig tagasihoidlik.

Kuid nagu juba tähendatud, on Laipmanil eriti suured teened meie üldise kunstikultuuri arendamise ja levitamise alal. „Noor-Eesti“ päevist pääle on ta teinud ses sihis elavat kihustööd seltskonnas ja on olnud omas koolis tulihingeliseks juhiks, õpetajaks ja sõbraks paljudele noortele, kes eesti kunstnikkude hulgas seisavad nähtaval paigal, nagu Triik, Uurits, Kallis, Krusten, Krims, Laarman ja veel teised. Üsna õieti on Laipman seisukorda hinnanud, kui ta enesest on ütelnud: „Mis minul üksikul jääb tegemata, seda tasub mitmevõrra see salgake, keda olen korjanud,

õpetanud ja õhutanud. Olen nagu seemnekartul või poolgi sellest, mis mullas saab otsa, millest aga ometi jääb järele pesakene, mis on ja annab enam, kui ma olen ja suutsin anda ükski.“

See ongi, millega Laipman pälvib meie tänu, et ta pole rühkinud ja töötanud mitte ükski, vaid on osanud vaimustada hulga teisigi ja suutnud neid tõmmata kaasa kõrgemate ideaalide poole, mille kohta ta ise tabavalt ütleb: „Kunst on meiesugusele ja meie ajal kui kumav mäehari, mis paistab kaugelt ja kõrgelt üle laanepuude latvade: oled otsides ja eksides rabelenud ja läbi raiunud sellest rägastikust, ongi eluke otsas. Aga kunstiharjad kumavad ikka alles uutena ja kutsuvad.“

Ikka veel seesmiselt noor, hing täis tuld ja vaimustust, jagades seda ka teitele, kõrged sihid silmade ees, rändab kunstnik praegugi raugemata rammuga edasi — mägede poole. Meie soojemad soovid saadavad teda.

Adolf Säärts.

Kaks luuletust.

KAUGUSSE VIIB KEVADTEE.

*Kaugusse viib kevadtee,
ääretu ja karge,
kaugusse käib minu meel
taha mäe varje.*

*Sinistaevast hõbetab
päike kiirgav, karge...
lumi hele, peegeljääd,
ojad nirisavad.*

*Aga kurb, nii kurb on meel,
rinnan nukker valu...
Kevade, su naeratusin
nukrust palju.*

... ÕINE LUULE.

*Läbi õrnade oksade,
läbi habraste raagule
kuud näen sirman taevan.*

*Helekollane, helkiv ta
hõbepärlise läikega
merirohekan taevan.*

*Pärlihallide paeltena
hapraist oksadest kaetuna
pilved turduvad taevan.*

*Tuuled metsan ja lumeläik
väljul ääretuil, üksik paik —
ilu ma näen!*

Torm.

Kui välja pääsnud metsik pull,
kes vihast, härgitusest pääst on hull,
nii mõirgab tormikeel.
Torm hirvitades lendab, sööb
ja võimsalt murrab, rebib, peksab, lööb
kõik vallid, tõkkes teel.

Külm majaseinas laksatab
kui püss, siis hoone katus praksatab,
taas kuule: murdub puu.
Tuul akna luuki kiitsatab,
jääteri vastu klaasi piitsutab
ja laulab korstnas: huu!

Kui määratsevad loodusväed,
siis abitud ja väetid inimkæed
ja nõuta tahte õõts.
Mu süda hirmust käriseb,
kui külmatõves ihu väriseb,
sest puhub põrgu lõõts.

Koolinoorsugu ja näitekunst.

Jaan Pert.

1.

Suure meeleliigutuse, valdava häämeele juures ei piisi noorus passiivina. Ürgselt väljendab ta seda omas liikumises, muutub kergeks, vallatlevaks, keksijaks, tantsijaks.

Või teeb samal ajal üksi olles laulu.

Keha ja hääl — eks ole need juba lavakunsti, -kunstniku ürgvahendid, mille kaudu ta avaldab enese tundeid, vabastab enese saabunud, kogutud, kuid nüiid juba rusaivaist muljeist.

Aga veel pole see ju kunst, kui inimene laulab ja tantsib. Tõtt öelda, ei ole siiski olulist vahet seltskondliku ja kunstitantsu vahel. Ainult, et kunstnik tantsib suurema teadlikkuse, suurema tehnika ja suurema eneseväljendusega. Ta tantsus on palju samme või motive. Seltskondlikus aga kaks, kolm, moodsais vähe rohkem.

Vahe on selles, et mida harilik inimene tumedalt aimab ja tunneb, annab kunstnik juba kristalliseerituna. Viimane on vaimuse võit tumeda, selgusetuse, mässu ja tunge üle inimeses.

Eesteiline valdkond on kõrgem aste elu arengus. Ja selle saavutamiseks peab ka-

sutatama kõiki võimalusi, nii eneses kui oma ümbruses. Seda alates juba koolipinkidelt, sest täie, terve, õilse kaunishinge areng viib ühtlaselt ja ühel ajal mööda kõiki enesetäiendamise teid.

2.

Üks esimestest kunstialadest, kus esinevad noored, on lava. Ja vast ka rahuldavamaid tagajärgi on noortel võimalik saavutada siin, võrreldes teiste aladega, seda lavakunsti eristruktuuri tõttu, mis võimaldab just noortele kergemat ligipääsu.

Aga kõneledes noorte, koolinoorsoo lavakunstist, ei tohiks rõhutada ja õhutada neid saavutama laval tunnustatud, kiiduväärseid tagajärgi. Mitte olulise tähtsusega ei ole siin esinemine laval, etendusõhtu, mäng rahva ees, vaid tegutsemine üldse näitekunstiga. See aga tähendab: oma elamuste, oma hinge elastilisem, otsekohelem avaldus. Mitte alati ei suuda meie uskuda, mis kõneldakse mõtte, intellekti, mõistuse kaudu. Lähikäimine, üheteise mõistmine intellekti kaudu on külm, on igav. Kindel shest, hääle sügav värin yeenvad meid kindlamini ja vahenditumalt kui asjalikud, loogilised seletused.

Inimene on seltskonna liige. Ja palju vajab ta seltskonnalt, et olla tasakaalus, olla eluga rahul. Kuid siis peab ta ka suutma end õigel määral enesele vastavalt maksuma panna. Peab oskama end täiel määral ja õiges valguses väljendada.

Kuid eneseväljenduse võimet võib tõsta, enam välja arendada. Siin pakub tuntavat abi tegutsemine näitekunstiga.

Nii imelik kui ka see ei ole, kuid meie ei hinga õieti. Alles lauluõpetaja või deklamatsiooniõpetaja kauasel juhatusel võib hingamine korraldatud saada. Samuti ei kõnni meie harilikult kuigi ekonoomiselt ja hästi, ja peab kaunis palju plastiliselt arenema, kui oskame käia.

Need on üksikud alusjooned, — hingamine, hääli, liikumine, kuid siit võetagu lähtekoht.

Õpitage deklameerima ja omakeskel olemised saavad nende tõttu palju hoogu ja värskust. Õpitage üksiklaulu, ja seltskond muutub selle kauda hingelisemaks. Õpitage valitsema oma keha seisandeid, sest igal isesugusel korral peitub selle taga mingisugune hingeline meeoleu. Suutmine avalduda kogu oma olemisega ja täie-

likult, kasvatab elutahet, kasvatab suuri inimesi. Sest kui miski jääb meis väljendumata, kui meie hing ei suuda enesele leida väljendusvahendeid, siis sureb ta üldse, või kängub, jääb väikseks.

3.

Tegutsedes lavakunstis sõna otsekohe- ses mõttes, s. o. näitemängus, isiklikult sooviksin näha ka koolinoorsoos omi lavastajaid, näitejuhte. Võib rohkem katsetada, ja peabki ka seda, siis on osavõtjatel sellest suurem kasu. Ja oma näitejuhiga töötades, kes võib kasutada teiste näpunäiteid, kasvab üles iseseisvalt tegutsev, mõtleja kogu. Iseseisvalt tegutsemine on aga kunsti ja ka iga isiku esimesist kohuseist.

Kordan veel, ei tarvitse lavakunstis tegutsemisel kohe üles seada eesmärki: teataval pidul teatava töö mängimine. Katsetagu, harjutagu vahetpidamata. Loodagu ses tegutsemises kontakt asjaomaste kooliõpetajatega.

Üldiselt, see ei ole mitte luksusküsimus, esteetika, vaid see on meie tõu, meie tulevase seltskonna, meie põhjamaise avarama, loovama hinge eneseteostuse küsimus.

Mahta Pahman.

Kevadmälestus.

*Hulgana süravat päikest su pea ümber, õhus ja kõrgel
hulk imelist, kummalist Midagi, mida ei tunne.
Rohus ent tuhandeid kollaseid lilli ja taevasse redel
valgõrnust pilvist viib üles kui Jakopi unelm.*

*Mändide tumedais oksis hulk piikselvaid linde. Mis nimed
neil kõigil? — Neid on nagu muinasmaa siniseid sirju.
Rohelist rohtu ja kaheksa kõhukat lehma. Nüüd paned
sa nendele (igale ühele) nime: Päits, Kirju,*

*Mathilde, Susanna ja Punik ja Valge ja Mustik ja Küüt.
Lagedal väljal vaid punerdab heinamaa üle
tuhandepaline jaanilill. — Jähe on katkend mu mälestusniit:
enum ei mäleta. Kevade ... kordki veel tule!*

Kiri käsipostiga.

Kas tead, sääl metsa veerul,
kus vastu lagund aeda
nii nõrgal igal tuulekeerul
— kui metsa põue püüdes kaeda —
end valmiv rukis hällitas, —
sääl ootasin Sind tänagi;
ja lootust kärsik süda hellitas:
kas nüüd ehk mitte kunagi!

Taskuvüüts.

Tuukõrd mi ütehar'alise poisijõmpsiku
küll olli' mõtsan, nüidul, tsiko man,
kas päivä, hommuku vai õdangu,
iks morro pitte takan aime kanno
ja nüide pessi kipest otseme.

Nii meelen prõhõllaki viil om,
kuis lõhvel tsuuvaharo otsan
mu püksitaskun vüüts sis kuuti lei,
kui joosi vanal tõdil aida alla takan
ja tsuuvakabla riso jalgo jäi . . .

Tu vüüts nii kenakene, vana,
musta värvi, kullatetu peräga
ja kaalast logiseva „saksakeelega“
mull' ike inämb armus oll
kui imä võidleib, esä linakost.

Noorsoo näitekunstilisest tegevusest Tartus.

Noorsoo tegevus näitekunsti alal Tartus on viimastel aegadel eelmistega võrreldes hästi ävara ja ilmekama kuju omandanud. Selle rõõmustava nähtuse arvele tuleb kirjutada nii mõnigi kordaläinud ettekanne ja õhtu. Tarvitseb vaid meelde tuletada, millise sümpaatse vastuvõtu osaliseks sai Sophoklese „Kuningas Ödipus“e“ vabaõhu ettekanne läind kevadel „Noorte pühal“. Seda ettekannet, mis kunstilistki naudingut pakkus, korraldati sügisel, mis aga kahjuks T. E. Koolinoorsoo Liidule ainelisi kahjusid tõi; sest et kulusid ei saadud tuludega tasakaalustada.

Teiseks suuremaks saavutuseks noorte näitekunstilises teotsemises Tartus on tingimata Rab. Tagore „Ohver“, mis ette kanti 1. a. detsembris „Vanemuines“ H. Treffneri gümn. õpilaste poolt. Selle hääl kordaminek ja üldine hääkskiitmine soodustavad nüüd selle ettekande kordamist — kohaliku „Noorte Püha“ vabaõhu ettekandel.

Nimetamata ei saa ka jätta W. Glucki ooperit „Orpheust“, mis märtsi algul T. Kommertsgümn. õpilaste poolt sama kooli aastapäeval „Vanemuines“ ette kanti. See ettekanne on eelmisega võrreldes veel mitmekülgsem ja noortelt vahest enam

Kui meeletut mind ülalt naeris päike
— mu selga palavalt kuis kõrvetas, —
tõest' needma pani asjatumaid käike
ja tuska, ootamist, mis südant närvetas.
Ei tulnud Sa. Ning sigis äike;
vihm viimsena mind viimaks ürritas.

Rudolf Sirge.

Kui kar'a man ma lõigi lepü raagu,
näpp ike tilkse, koskilt verega
oll käsi, pajupill vai särgükäüs,
kos sisse sõrme lõigatu ma pisti.
Sis väikse vaitsehaava päüle
pand vanaimä tärwendit —
küll kuri kippe vallus olle
sest ikse, pallel poisu suu . . .
ent vanaimä sajaht taskuvüütsi. . . .

Om asja ammodase meelest lännu,
nüüd pallo taskuvüütsi ole nännu
ja ike raskit haavu kannu
ning pallo inämb vallu tundnu ma.
Kas seda tütab inämb vanaimä?
kes haavo päüle tämbä pand viil tärwendit?

pingutusigi nõudnud — muidugi just muusika alal. Viimane suurem ettekanne, millele tähelepanu tahan juhtida, oli hiljuti — aprillil viimastel päevadel — T. E. Koolinoorsoo Liidu Näiteseksiooni poolt, kus ette kanti meie naaberrahva üks paremaid, iseloomustavamaid saavutusi — T. Pakkala „Parvepoisid“. Ettekanne, mille juures näitejuht Ed. Türn ja rohkearvuline tegelasere palju vaeva näinud, õnnestus üldiselt. See ei tähenda veel midagi, kui kohati ansamble lõtv ja mõni vähem tegelane kohmetu, arg oli. Ettekannet tuleb ju ikkagi vaadelda kui noorte, algajate, katsetajate ettekannet, aga mitte kui vilunud näitlejate oma. Paremaks kujuks osutus Turka (J. Änilane — H. Treffneri gümn.), kes oli temperamentne, jõuline, seejuures aga ka südamlilik ja õrn. Suurt kahetsust (jah, häbi, punastuski!) peab aga tundma selle juures, et meie õppiv noorsugu sellele õhtule nii vähe tähelepanu omistas: saal oli vaevalt üle ühe kolmandiku osa välja müüdnud. Seda noortele mitte kiituseks ega austuseks olevat nähtust peab vist küll sellega seletama, et õhtu tantsuta oli. Oo, tantsiv, tantsiv noorsugu! kus on su tõsine kunstimeelsus!

K. Lumiste.

Väljaandja: Eesti Koolinoorsoo Keskkliit. — Vastutav toimetaja: Direktor Konst. Treffner.

Toimetuse koosseis: K. Ehrmann (tegev toimetaja), A. Hinno, B. Ingel, R. Janno, P. Kanarik, A. Peets, A. Raag, A. Reisner, Ed. Roos ja M. Teder.

Toimetuse aadress: Tartu, Jaani tän. 14. Toimetaja kõnetunnid igal esmaspäeval kl. 17—18. Telefon nr. 762.

Allegretto.

Veski neiu.

ED. KÕOMÄGI.

Sääl ves-ki o - rus ko - hab ve-si, ve - - - si va-hu-tav ja lai - ne - ne.—
Sääl ves-ki o-rus ko-hab ve-si

Sääl ves-ki ak-nal möldri tü-tar sui - - gub, suigub pii-lub kau-ge-le. —
Sääl ves-ki aknal möldri tü-tar

Oh-kab ta-ga soo ja met-sa kal-lim lau-lab õh - tu viit : Oh kui saak - sin
met - sa kal - lim lau-lab viit : Oh kui saaksin te - ma juu - re

Oh-kab ta - ga soo ja met-sa kal-lim lau-lab Oh kui
te - ma juu - re tuu - le tii - vul len - da siit.
tuu - le tii - vul len - da siit, siin on mü - ra lai - ned va - hul, ves - ki ra - pub va - ri - seb.
saak - - - sin te - - - ma juu - re len - da siit.

Te - ma ko - dus vai - kus a - ga u - ne pär - ga pal - mit - seb. Oh see õhk täis lil - le - lõh - na,
Te - - - ma ko - - - dus

rit. *in tempo* *ritard.*

täis on rohket armastust, val-ge peaga ves-ki nei-ul rind täis õh-keid ar-mas-tust.

nei-ul rind täis

VIIDO VAINO.

Ei ma mõista palvet teha.

R. RITSING.

Andante.

mf *mp*

Ei ma mõis-ta pal - vet te - ha, ei ma mõis-ta, ei ma mõis-ta pa - lu - da:
Si - nu eest ma pal - vet teek - sin, pal - vet teek - sin, pa - luks va - ga mee - le - ga,

kui ma hak-kan pa-lu-ma,
o - led i - se pal-ve sa

p

pal - veks en - ne saab ju sü - da, hak - - - kan pa - lu - ma. Ei ma mõista
a - ga ju - ba põu - e põh - jas i - - - se pal - ve sa. Si - nu eest ma

mf *mf* *f* *mf*

pal - vet te - ha, ei ma mõis - ta pal - vet te - ha: pal - veks en - ne
pal - vet teek - sin, si - nu eest ma pal - vet teek - sin, a - ga ju - ba

p

saab ju sü - da kui ma hak-kan, kui ma hak - kan pa - lu - ma.
põu - e põh - jas o - led i - se, o - led i - se pal - ve sa.

JUHAN LIIV.

Esimeste Noorsoo Suupidustuste kava Võrus ja Võrumaal

23., 24. ja 25. juunil 1926. a.

23. juunil, kell 12 päeval Võrus

Seminari ruumes Eesti Koolinoorsoo Keskliidu Asemikekogu XI istang. Osa võtavad organisatsioonid iga 100 liikme ehk selle algava osa pealt ühe esitajaga.

Kell 4—6 „Kandle“ aias **Kontsert**

T. E. Koolinoorsoo Liidu orkestrilt hra A. Wirkhausi juhatusel. Osavõtt 10 mk. (Auvõõrastele ja liikmekaarti muretsenud noortele on kõik ettekanded maksuta. Liikmekaarte saab maksuta E. K. Keskliidult, Jaani tän. 14, Tartus.)

Kell 7 õhtul

koguda Suupidustustest osavõtjail ja teistel asjast huvitatuil Seminari ette, kust üheskoos pidustuste paigale minnakse.

Kell 10 õhtul Kasaritsa-Kirepil **Jaanituli**.

Kavas: Tuliriidad, valguseffektid. *Kõned:* a) Avakõne — R. Janno; b) Meeleoluloov kõne — palutud kõneleja haridusminister J. Lattik. — Ravatantsud, deklamatsioonid, muusikalised ettekanded, ühislaulud, ühismängud jne. Osavõtt õpilastel 10, teistel 25 mk.

Jaanipäeval, 24 juunil, kell 10 hommikul Kasaritsa-Kirepil:

1) Orkestri ettekanne. 2) Pidustuste avamine. 3) *Referaadid:* Noored ja rahvuselamus — dir. J. Roos; Omariikluse kaudu vastu rahva suurele tulevikule — vil. Leo Kangur; Teed tõusvale Eestile — vil. B. Ingel.

Kell 4 päeval

Referaadid: Hõimuaade ja noored — palutud kõneleja Koolios. juhataja G. Ollik; Hõimuaate kultuursest mõjust — vil. Erik. Laid; Mida kõnelevad meile kauged Volga sugurahvad — õpet. R. Janno.

Kell 10 õhtul **Dramaatiline õhtu:** Aliide Erteli — „Kiirte pärg“.

Kannab ette V. Mettuse Draamastuudio V. Mettuse lavastusel. Osavõtt õpilastel 25, teistel 50 mk.

Reedel, 25 juunil, kell 10 hommikul.

Referaadid: Vanad ja noored — õpet. Martenson; Kas on kirik haritud noorsoole vajaline — palutud referent haridusmin. J. Lattik; Kas võib haritud inimene olla kojameheks — õpet. R. Janno.

Kell 3 päeval:

Kool, noored ja elurõõm — vil. A. Reisner; Noorsooliikumise päevaküsimusi — P. Kanarik; Noorsugu, vaata mehiselt elu palesse — vil. A. Krahe. Elureformist — koolinõun. T. Rõbakov.

Kell 8 õhtul Võrus, „Kandle“ saalis **Noorte Kunsti-õhtu**.

Kavas: 1. Orkestri ettekanded. T. E. K. L. puhkp. orkester hra A. Wirkhausi juhataja. 2. Kõne: Noorte kunstilisest loomingust — K. Ehrmann. 3. Noorte kirjanduslisi ettekandeid. 4. Muusika palasid. 5. Plastika. — Kunstiõhtule järgneb lahkumisõhtu. Sissepääs õpilastel 10, teistel 25 marka. — Osavõtjad sõidavad laiali või lähevad Võrumaale matkama.

Matkamiskavad:

1) Võru - Vana-Koiola - Põlva - Kiidjärve - Padari - Lotovina - Uniküla - Haaslava - Tartu. Kestvus 4 päeva. — 2) Võru - Uue-Kasaritsa - Vana-Kasaritsa - Haanja - Rõuge - Tsooru - Karula - Valk. Kestvus 4 päeva. — 3) Võru - Holsta - Vastseliina - Tamme - Orava - Kahkva - Friedholmi - Rāpina - Vööbsb - Laeval Tartu. Kestvus 4 päeva. — 4) Võru - Reinumägi - Sulbi - Kooraste - Otepää - Puka - Palupera ehk Hellenurme - Uderna - Elva - Tartu. Kestvus 3 päeva.

Osavõtjail tuleks kohale sõita: Valga poolt rongis, mis kell 11.36 ja Irboska poolt rongis, mis kell 18.44 Võrru jõuab.

Nendel rongidel on Võru noored valgete käesidemetega varustatult vastas. Ühiskorterite eest on hoolitsetud. E. K. Keskliidu poolt on Haridusministeeriumi poole pööratud raudteel 50% hinnalalanduse saamiseks. Loodetavasti rahuldatakse see palve. Kasutagu siis osavõtjad seda soodustust. Toitu peaks osavõtjad ühes võtma. Toimkond astub samme ka selleks, et kohapäält soodustatud tingimistel toitu osta saaks.

Thuulalist osavõttu loodab

Eesti Koolinoorsoo Keskliit.

Eesti Koolinoorsoo Keskliidu ajakirja, „Uudismaa“, seismajäämisega tekkis meie vana koolinoorsoo vaimuelus tühi koht.

Seda tundsid noored, seda kahetses ka noorte püüetele vastutulelik vanem põlv.

Nii esimestel kui teistel oli selge, et see koht täita tuleb — mida varem, seda parem.

Tänapäev on liig vastutusrikas meie noorte elus. On tarvis otsida kõiki teid, mis aitaks noortel areneda, et kasvada kõlbulisteks tulevasteks Eesti riigi kodanikkeks.

Meie rahva ja riigi tulevik oleneb suurel määral sellest, milline on ta tõusev põlv — noorsugu. Ja et see ideaale otsiv, tõusev põlv oleks püüderikas, seda tahab Eesti Koolinoorsoo Keskliidu uus ajakiri

„Tõusmed“

Nagu tõusmed metsa all juuri sügavalle mullapõue puurivad ja omi latvu päikese poole sirutavad, et kord tugevaks puuks sirguda, nii tahab noorsoo ajakiri „Tõusmed’ki“ juhtida Eesti koolinoori meie omapärase rahvusliku kultuuri ja tõsise isamaalsuse kui reaalse allika juure, millest ammutame toitu, et seista oma rahva liigete keskel sirge puuna, juured sügavas kodumaa mullas, ja et olla teadlik, millisena kasvab üles meie praegune noorpõlv, — kas ta oma paremad kasvamise ja otsimise aastad veedab passiivses ükskõiksuses või lõõmab temas värsked ja positiivsed noorusjõud, mis teda juhivad tõsiste vaimliste huvide valda ja ideeküllaselt paleuste otsingulle; — kas ilutseb ta pilvetagustes unistustes, kõike ainult eitavalt suurtes fraasides arvustades, või tugeb ta oma jalad isasadel armastatud kodumaa pinnale ja otsib kõige pealt siit omale toetuspunkte...

„Tõusmed“ tahavad kaasa aidata meie koolinoorsoo vanemale astmele tema arenmise ja kasvamise ning ta vaimlis-kultuurilise ilme selgeks kujunemisele. Ta tahab, et iga meie rahva liige eestlasena mitte ainult oma vaba isamaal, vaid ka kultuurrahvaste peres ja inimkonnas võiks ennast inimesena tunda.

„Tõusmete“ veerud tahavad olla meie koolinoorte igakülgete vaimliste huvide ja paremate püüete teenistuses, kajastada meie noorsooliikumise kõiki eluavaldusi, lubades ruumi nii vilunud vanempõlve sulele, kui ka noorte eneste kaaluvamatele ja väärtuslikumatele mõtteavaldustele.

„Tõusmeile“ on lubanud kaasa töötada hulk meie rahvajuhte, kirjanikke-kunstnikke, seltskonnategelasi, üli- ja keskkooli õppejõude, valmivat intelligentsi — üliõpilasi, noorsootegelasi ja teisi rahvuslikult mõtlemaid haritlasi.

Noorsoo ajakiri „Tõusmed“ peab käima igale noorele meie keskkooli vanemates klassides, igale koolile ja haridus-kultuurilisele asutusele, nagu igale vanalegi, kes noorte püüdeid mõistab ja kaasa tahab aidata, et meie noored tuleviku tõsistele ülesannetele väärtuslikult ette valmistuksid.

Noorsoo ajakiri „Tõusmed“ ilmub käesoleval aastal neli korda, suures kaustas, vähemalt ühe trükipoogna suuruses. Ta maitsekale välimusele pühendatakse tõsist tähelepanu. Käesoleva aastakäigu esimene number ilmus aprilli algul. „Tõusmetes“ leiavad käsitlust mitmed koolielu, rahvuslikku noorsooliikumist ja kultuur-probleeme käsitlevad küsimused. Teine number ilmub mai keskel suurendatud kujul kunsti-numbrina. Tuleval aastal ilmub „Tõusmed“ kuus korda aastas.

Noorsoo ajakiri „Tõusmed“ on odavam ajakiri. Aastakäik maksab 100 marka, üksiknumber 25 marka.

Kõigi noorte moraalne kohus on oma ajakirja levitamist täie jõuga toetada. Noorte organisatsioonide juhid! Teie otsekohene ülesanne on „Tõusmetele“ teed rajada õpilaskonda; hoolitsege siis, et teie tegevuspiirkonnas vähemalt üks levitaja oleks!

Ajakirja „Tõusmed“ saab igast postkontorist tellida.

Eesti Koolinoorsoo Keskliit.

Tartu, Jaani tän. 14.